

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «ОБЛІК І АУДИТ»

галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»

спеціальність: 071 «Облік та оподаткування»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ПРОДУКЦІЮ
(ТОВАРИ, РОБОТИ, ПОСЛУГИ) У ТОВ «ФОРА»

здобувача: Плаксіної Ольги Валентинівни

Науковий керівник: к. е. н., доцент Марчук У. О.

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

В. о. завідувача кафедри: к. е. н., Доцент Степаненко О. І.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 56 сторінок, 6 таблиць, 21 рисунок, список використаних джерел з 40 найменувань, додатки.

«Облік дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) у ТОВ «ФОРА»»

Об'єктом дослідження є процес формування дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) суб'єкта господарювання.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) підприємства.

Мета дослідження. Дослідження теоретико-методичних засад обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення відповідно до сучасних потреб управління.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- охарактеризувати економічну сутність, класифікацію та методи оцінки дебіторської заборгованості;
- дослідити правове регулювання обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги);
- розкрити теоретичні засади обліку дебіторської заборгованості в Україні та світі;
- розкрити організаційно-економічну характеристику та висвітлити облікову політику ТОВ «ФОРА»;
- дослідити організацію обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) підприємства;
- описати методику обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги);
- проаналізувати оцінку резерву сумнівних боргів дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) та формування

інформації у фінансовій звітності підприємства;

- запропонувати напрями вдосконалення облікового забезпечення розрахунків з дебіторами в управлінні підприємством.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Впровадження запропонованих рекомендацій допоможе підвищити ефективність обліку та аналізу поточної дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) в сучасних умовах економічної діяльності. Сформовані пропозиції можуть бути корисними для використання підприємствами, включаючи ТОВ «ФОРА».

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2024.

Рік захисту роботи: 2024.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, бухгалтерський облік, облікова політика, реєстри аналітичного та синтетичного обліку, фінансова звітність.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ	6
1.1 Дебіторська заборгованість: економічна сутність, класифікація та оцінка.....	6
1.2 Правове регулювання обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги)	12
1.3 Теоретичні засади обліку дебіторської заборгованості в Україні та світі	16
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ПРОДУКЦІЮ (ТОВАРИ, РОБОТИ, ПОСЛУГИ) У ТОВ «ФОРА»	23
2.1 Організаційно-економічна характеристика та облікова політика ТОВ «ФОРА».....	23
2.2 Організація обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) підприємства.....	30
2.3 Методика обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги)	35
2.4 Оцінка резерву сумнівних боргів за продукцію (товари, роботи, послуги)	42
2.5 Напрями удосконалення облікового забезпечення розрахунків з дебіторами в управлінні підприємством.....	46
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Актуальність теми. Своєчасне і точне ведення обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) є критично важливим для забезпечення фінансової стабільності, ліквідності та ефективності діяльності компанії. В умовах сучасного економічного середовища України – країни, яка перебуває у стані війни, де багато підприємств стикаються з проблемами неплатежів і тривалими строками погашення заборгованості, розробка та впровадження ефективних методів обліку та управління дебіторською заборгованістю є особливо актуальною. Критичний аналіз існуючих методів обліку дебіторської заборгованості показує, що багато з них не враховують специфічні умови українського ринку, такі як нестабільність економіки, високі ризики неплатоспроможності, контрагентів та недостатній рівень автоматизації облікових процесів. Порівняння з відомими міжнародними практиками управління дебіторською заборгованістю дозволяє виявити прогалини в національних стандартах обліку та знайти шляхи їх удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку дебіторської заборгованості розглядалися у роботах відомих вчених та науковців таких як: Бланк І.О., Вітренко О. В., Грабова Н.М., Добровський В. М., Кияшко О.М., Лігоненко Л. О., Орлова В. М., Стоун Д., Хітчинг К., Сурніна К. С., Федорченко О. Є., Черненко Л. В. та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є дослідження теоретико-методичних засад обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення відповідно до сучасних потреб управління. Основними завданнями:

- охарактеризувати економічну сутність, класифікацію та методи оцінки дебіторської заборгованості;
- дослідити правове регулювання обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги);

- розкрити теоретичні засади обліку дебіторської заборгованості в Україні та світі;
- розкрити організаційно-економічну характеристику та висвітлити облікову політику ТОВ «ФОРА»;
- дослідити організацію обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) підприємства;
- описати методику обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги);
- проаналізувати оцінку резерву сумнівних боргів дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) та формування інформації у фінансовій звітності підприємства;
- запропонувати напрями вдосконалення облікового забезпечення розрахунків з дебіторами в управлінні підприємством.

Об’єктом дослідження виступає процес формування дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) суб’єкта господарювання.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) підприємства.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній бакалаврській роботі проведено огляд і аналіз наукових джерел з метою усвідомлення теоретичного підґрунтя теми та оцінки сучасних підходів до обліку дебіторської заборгованості. Застосовано метод емпіричного дослідження та аналізу фінансової звітності підприємства з метою вивчення практики обліку дебіторської заборгованості та ідентифікації можливих проблем та тенденцій. Використано статистичні методи для обробки отриманих даних та побудови відповідних моделей, що допомогли у формуванні висновків та рекомендацій.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Впровадження запропонованих рекомендацій допоможе

підвищити ефективність обліку та аналізу поточної дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) в сучасних умовах економічної діяльності. Сформовані пропозиції можуть бути корисними для використання підприємствами, включаючи ТОВ «ФОРА».

Апробація результатів. За результатами дослідження було підготовлено тези доповідей на тему: «Дебіторська заборгованість: економічна сутність та класифікація» та прийнято участь у IX Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: «Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг: сучасні концепції розвитку» 24 квітня 2024р.

Інформаційна база дослідження. В основі інформаційного фундаменту дипломної роботи лежать наукові дослідження українських та зарубіжних вчених, що стосуються теми обліку та аналізу дебіторської заборгованості. Також використані законодавчі та нормативно-правові акти на національному та міжнародному рівні, фінансові звіти та інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Структура роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що нараховує 40 найменувань, містить 6 таблиць, 21 рисунок та 1 додаток. Основний зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи викладено на 56 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

1.1 Дебіторська заборгованість: економічна сутність, класифікація та оцінка

З погляду бухгалтерського обліку взаєморозрахунки між суб'єктами господарювання є ключовим елементом, що потребує особливої уваги у контексті ринкових умов. Аналізуючи економічну ситуацію України у галузі виробництва в умовах ринкових відносин, варто відзначити значні зміни у сфері економіки. З погляду бухгалтерського обліку взаєморозрахунки між суб'єктами господарювання є ключовим елементом, що потребує особливої уваги у контексті ринкових умов. Саме проблема платежів наразі становить одне з найскладніших та найбільш проблематичних питань національного бухгалтерського обліку.

Управління дебіторською заборгованістю (далі – ДЗ), яка є важливою складовою бухгалтерського обліку, потребує ретельного вивчення всіх його аспектів. Фінансовий стан підприємства безпосередньо залежить від зростання або зменшення розмірів дебіторської заборгованості.

Безумовно, необхідно враховувати складний контекст, у якому знаходиться Україна. Війна яка зараз триває на її території створює додаткові виклики для управління економічними процесами та фінансовими ризиками. Українським підприємствам необхідно підлаштовуватися до реалій сьогодення, зокрема переглядати свої управлінські рішення щодо дебіторів, адже багато підприємств під загрозою безперервності діяльності.

У ході звичайної діяльності підприємства покупці та замовники не завжди розраховуються за отримані товари, роботи, послуги безпосередньо перед виконанням чи передачею робіт/послуг/товарів, а і після їх отримання. Саме у

випадках, коли контрагент отримав послуги від компанії, але оплата ще не здійснена і виникає дебіторська заборгованість.

Доки існував термін «дебіторська заборгованість», це був спосіб для компаній максимізувати свій баланс грошових коштів, купуючи та продаючи товари та послуги в кредит. Звісно, з часом підходи змінювалися та вдосконалювалися, однак, з давніх-давен для організацій існувала можливість купувати товари та сплачувати їх вартість протягом визначеного періоду.

Месопотамці, творці рахунків ДЗ, розробивши модель факторингу, яка схожа на сучасний підхід підприємств, дозволили компаніям отримувати товари та оплачувати їх після дати виставлення рахунку-фактури у 2000 році до н. е. Кодекс Хаммурапі містить перші офіційні закони про ДЗ.

У 1300-1400-ті роки в Англії ДЗ стає більш поширеним способом ведення бізнесу в текстильній промисловості. Одяг, що надходив до Англії, часто перевозився за тисячі кілометрів, перевізники могли чекати на оплату, поки замовлення не буде виконано. Завдяки появі фінансування за рахунок ДЗ, перевізники отримали право отримувати частину своєї заробітної плати безпосередньо, що включало витрати на обладнання та постачання.

Мешканці «Нового Світу» використовували ДЗ, щоб заробляти гроші на природних ресурсах, які вони знайшли в 1600-х роках. Тютюн, вовну, бавовну та деревину колоністи відправляли назад до Англії. Колоністи надавали певні грошові аванси, які залежали від кредитоспроможності дебіторів.

Фінансування під ДЗ стало набагато поширенішим внаслідок промислової революції, яка відбулася у 1800-х роках. Постачальники товарів почали враховувати «кредитний рейтинг» клієнта.

На початку 20-го століття ДЗ стала важливим джерелом фінансування для таких галузей, як текстильна, швейна та транспортна промисловість. Вони почали використовувати факторинг для продовження закупівлі сировини. Фінансування за рахунок ДЗ допомагало їм конкурувати з тривалими періодами продажів у той час, коли доставка та зберігання товарів були не зовсім надійними. Пізніше деякі американські банки почали надавати послуги

факторингу ДЗ в додаток до традиційної моделі B2B. У 1948 році вартість факторингу наблизилася до \$2,5 млрд.

Після того, як банки вийшли на ринок факторингу, у 1970-1980-х роках відсоткові ставки зросли, а регулювання посилилося. В результаті почали розширюватися факторингові компанії, що займаються особистими рахунками дебіторів.

Насьогодні, завдяки технологічному прогресу, малим і середнім підприємствам стало набагато простіше надавати товари в кредит без допомоги банку. Хмарна платформа обліку ДЗ дозволяє підприємствам скоротити штат відділів ДЗ за рахунок надання більшої кількості ресурсів. [1]

Аналізуючи дослідження різних вчених та законодавчих актів одразу зрозуміло, що не існує єдиної думки щодо визначення поняття дебіторська заборгованість (додаток А). НП(С)БО 10 трактує ДЗ як суму заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [2]. Дослідивши роботи наступних науковців: Бланк І. О., Грабова Н. М., Добровський В. М., Кияшко О. М., Лігоненко Л. О., Орлова В. М., Стоун Д., Хітчинг К., Сурніна К. С., Федорченко О. Є., Черненко Л. В. побудовано аналіз питомої ваги існуючих поглядів щодо визначення ДЗ (рис. 1.1).

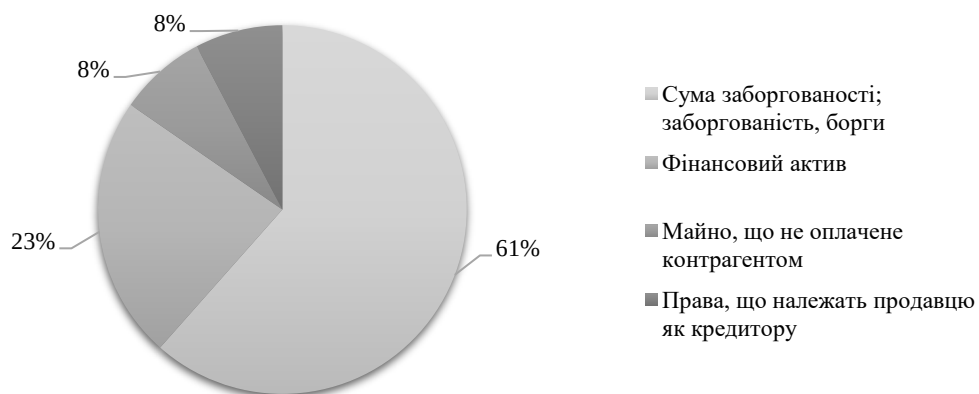

Рисунок 1.1 – Графічне зображення пропорційного розподілу різних точок зору на тему визначення ДЗ

Джерело: сформовано автором

Дослідивши роботи вчених, таких як Роберта К. Мертон, С. І. Корецького,

А. З. Попова, Ф. Ф. Бутинця, А. Г. Заргороднього. можна зробити висновок по підходам до визначення сутності дебіторської заборгованості підприємства представлений на рисунку 1.2:

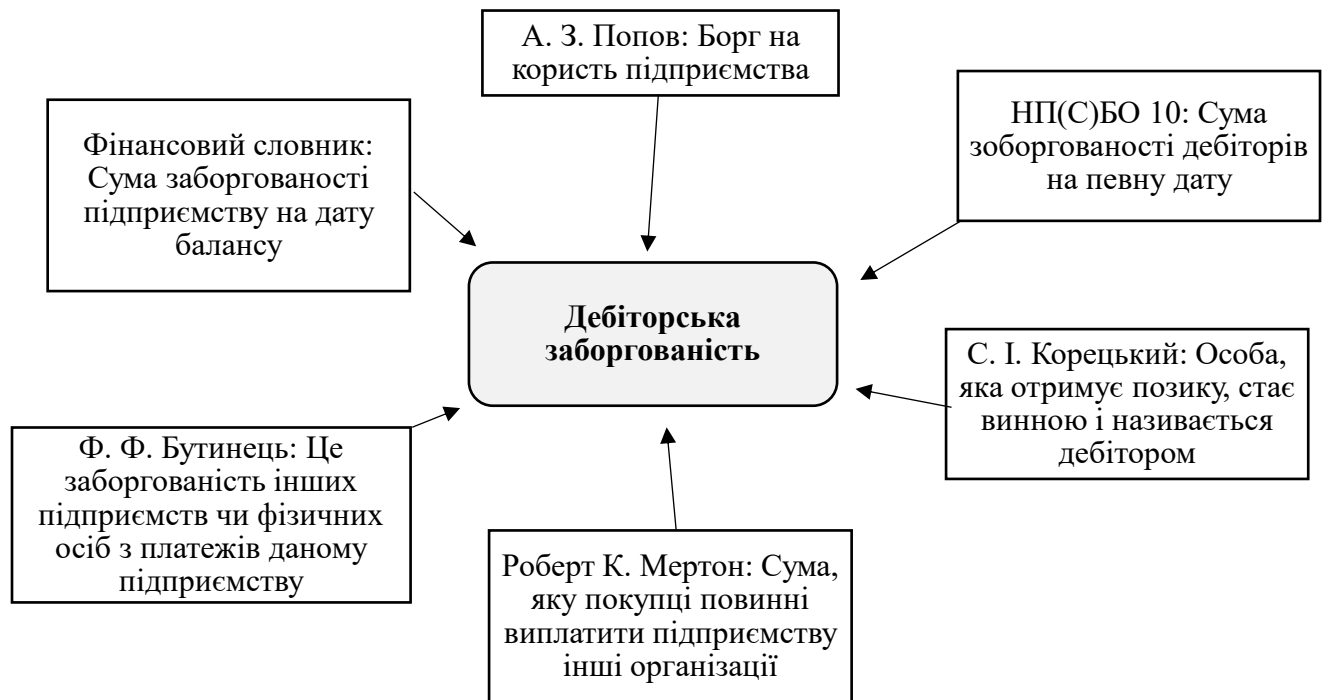

Рисунок 1.2 – Підходи вчених до визначення поняття дебіторської заборгованості

Джерело: побудовано автором за інформацією [2, 3, 4, 5]

А. З. Попов вважає, що це борг на користь підприємства. Роберт К. Мертон трактує ДЗ як суму, яку покупці повинні виплатити інші організації. На думку Ф. Ф. Бутинця ДЗ – це заборгованість інших підприємств чи фізичних осіб з платежів даному підприємству. І зрештою С. І. Корецький написав, що особа, яка отримує позику і називається дебітором.

Оскільки в Україні великі підприємства повинні вести свій облік згідно з М(С)БО, доречним є трактування дебіторської заборгованості. Згідно М(С)БО 32 дебіторська заборгованість визначається як фінансовий актив. Повне визначення як у П(С)БО не надається.

Дебіторська заборгованість поділяється на поточну довгострокову. Різниця між цими двома видами – у терміні сплати. Поточну ДЗ дебітори повинні

сплатити протягом 12 місяців з дати реалізації товарів, продукції, робіт і послуг, а довгострокова має термін сплати більший за 12 місяців (рис. 1.3).

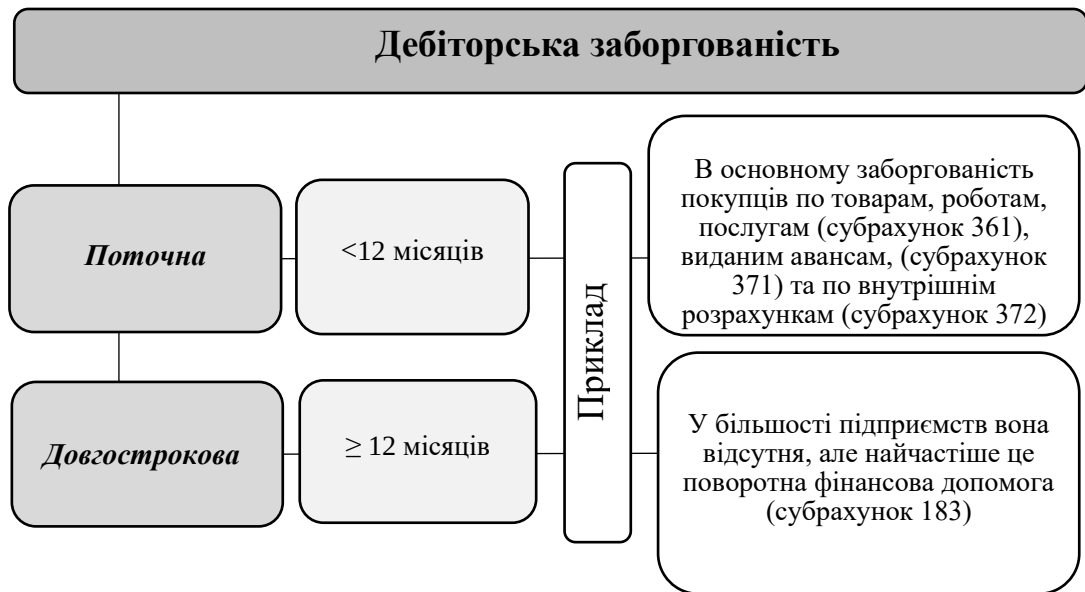

Рисунок 1.3 – Класифікація дебіторської заборгованості за терміном сплати

Джерело: розробка автора

Однак це не єдина класифікація дебіторської заборгованості. Також вона класифікується за характером виникнення, за формою та причинами виникнення, за своєчасністю та ступенем вірогідності погашення, за відношенням до обліку та відображенням у звітності.

Детальнішу класифікацію наведено в таблиці 1.1.

Оцінка дебіторської заборгованості є важливим аспектом фінансового управління підприємством. Цей процес включає в себе аналіз та оцінку поточних та очікуваних платежів від клієнтів або контрагентів, які мають заборгованість перед підприємством.

Методи оцінки ДЗ на різних етапах, таких як зарахування її на баланс підприємства, відображення у фінансовій звітності і списання її як безнадійної, визначені у НП(С)БО №10 «Дебіторська заборгованість» [2].

Таблиця 1.1 – Класифікація дебіторської заборгованості

Класифікаційна ознака	Види
1	2
За відображенням у звітності та відношенням до обліку	-ДЗ за розрахунками з бюджетом -за розрахунками з покупцями і замовниками -за виданими авансами -ДЗ за внутрішніми розрахунками -інша дебіторська заборгованість
За своєчасністю та ступенем вірогідності погашення	-прострочена – сумнівна і безнадійна -строкова (нормальна)
За формою виникнення	-забезпечена -незабезпечена
За причинами виникнення	-невиправдана – прострочена, або та, що виникла в результаті помилок при оформленні документів та порушень умов договору -виправдана (строк погашення ще не настав)
За характером виникнення	-ДЗ, що виникла в результаті операційної діяльності -ДЗ, що виникла в результаті іншої діяльності
За економічним змістом	-товарна дебіторська заборгованість -нетоварна дебіторська заборгованість

Джерело: згруповано за інформацією [6]

Спочатку ДЗ фіксується на баланс підприємства за фактичною або історичною собівартістю, яка представляє собою вартість придбаних дебітором активів. Спеціальний підхід до оцінки ДЗ за продукцію, товари, роботи, послуги встановлює НП(С)БО 10 – заборгованість включається до балансу (відображається в обліку) одночасно з визнанням доходу. Отже, для визнання ДЗ потрібно, щоб були виконані усі критерії визнання доходу (НП(С)БО 15, п. 8) – рис. 1.4 [7].

Рисунок 1.4 – Критерії визнання доходу

Джерело: сформовано автором на основі [7]

В залежності від умов прописаних в договорі поставки, а також з урахуванням обставин операції визначається момент передачі ризиків і вигод за отриману продукцію. Ефективна оцінка дебіторської заборгованості допомагає уникнути можливих фінансових ризиків, забезпечує стабільність платіжних потоків та допомагає в управлінні рівнем неплатежів. Таким чином, оцінка ДЗ важлива для забезпечення фінансової стійкості та успішності діяльності підприємства. Її ефективне управління впливає на ліквідність, платоспроможність та прибутковість компанії.

Економічна сутність ДЗ полягає у сумі боргу, який винні підприємству юридичні та фізичні особи. Її виникнення зумовлене операційною діяльністю, наданням товарів чи послуг на умовах відстрочки платежу.

Класифікація дебіторської заборгованості дозволяє чітко структурувати борги та вживати відповідних заходів щодо їх стягнення. Таким чином, класифікація ДЗ є не лише інструментом обліку, але й потужним аналітичним інструментом, який може допомогти компаніям значно покращити свою фінансову стійкість та ефективність.

Оцінка дебіторської заборгованості необхідна для визначення її реальної вартості та формування резервів сумнівних боргів. Існують різні методи оцінки, які кожне підприємство обирає на власний розсуд.

Відповідальне ставлення до ДЗ, її чітка класифікація, якісна оцінка та ефективне управління дозволить мінімізувати ризики неплатежів, покращити фінансовий стан підприємства та збільшити його прибуток.

1.2 Правове регулювання обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги)

Ефективне управління обліком дебіторської заборгованості є одним із ключових аспектів фінансового управління підприємством. Правильне визначення та правове регулювання процесу обліку цієї складової фінансової

системи є критично важливим для забезпечення фінансової стабільності та успішності діяльності підприємства в цілому.

Правове регулювання обліку дебіторської заборгованості має на меті забезпечити точність, достовірність та прозорість обліку фінансових операцій, а також забезпечити відповідність підприємств українському законодавству та міжнародним стандартам бухгалтерського обліку.

Нормативно-правове поле, що стосується оформлення документації щодо заборгованості дебіторів, чітко визначене законодавством України, актами кабінету міністрів України, Національного Банку України, методичними вказівками Державної Фіскальної Служби та іншими нормативно-правовими документами. Оскільки дебіторська заборгованість є важливою частиною актів підприємства та впливає на фінансове становище суб'єкта господарювання, управління нею становить складний та ключовий аспект діяльності підприємства [8].

Рівні законодавчого та нормативного регулювання обліку дебіторської заборгованості розглянемо на рисунку 1.5:

Рисунок 1.5 – Рівні законодавчого та нормативного регулювання обліку дебіторської заборгованості

Джерело: сформовано автором

Отже, під час формування своєї облікової політики підприємства в першу чергу повинні опиратися на закони та кодекси України. На другому рівні знаходяться Постанови Кабінету Міністрів України. Третій рівень займають національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (НП(С)БО та М(С)БО). На четвертому рівні – методичні рекомендації та інструкції. На основі попередніх законодавчих актів підприємство складає облікову політику і під час діяльності керується своїми організаційними положеннями.

ЦКУ відіграє ключову роль у встановленні відносин між підприємством та його контрагентами. Спеціальна глава у цьому кодексі присвячена загальним положенням укладання договорів про надання послуг. ЦКУ встановлює правила для особистих і майнових відносин, які ґрунтуються правовій рівності та майновій автономії всіх сторін [9].

ГКУ встановлює юридичні принципи, що лежать в основі господарської діяльності. Серед них – визначення концепції господарського зобов'язання, фактори його появи, умови та підстави для його припинення [10].

Відносини споживачів товарів, продукції, послуг та їх виробників і виконавців згідно договору регламентуються ЗУ «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р. №1023-XII [11].

Проведення обліку безнадійної заборгованості, що виникає внаслідок погіршення фінансової стабільності покупців, є одним з найскладніших аспектів в обліку дебіторської заборгованості. Пунктом 14.1.11 статті 14 ПКУ від 02.12.2010 №2755 передбачено критерії визнання заборгованості безнадійною, до яких відноситься «заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності». ПКУ регулює відносини, пов'язані з адмініструванням податків та зборів, встановлює права та обов'язки платників податків, а також повноваження контролюючих органів та їх службових осіб під час здійснення податкового контролю та визначає відповідальність за порушення вимог податкового законодавства [12].

Головним нормативним документом, щодо обліку всіх ГО є ЗУ від 16.07.1999 р. №996-XIV [13]. Цей закон визначає правові принципи організації,

регламентування та ведення БО, також засади підготовки фінансової звітності підприємства. За цим законом підприємства мають право самостійно встановлювати свою систему обліку, відображаючи основні принципи проведення обліку окремих об'єктів.

Основою на методологічному рівні для проведення обліку дебіторської заборгованості є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». А також П(С)БО 13 «Фінансові інструменти». Норми цих положень поширюються на усі підприємства, окрім бюджетних установ [10, 14].

Підприємства, які становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, компанії, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, великі підприємства та підприємства, які здійснюють свою діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України повинні вести свій облік за МСБО.

У цих стандартах немає окремо виділеного положення «Дебіторська заборгованість», однак її сутність та методологія обліку розкривається у МСБО 1 «Подання фінансової звітності» та МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (рис. 1.6).

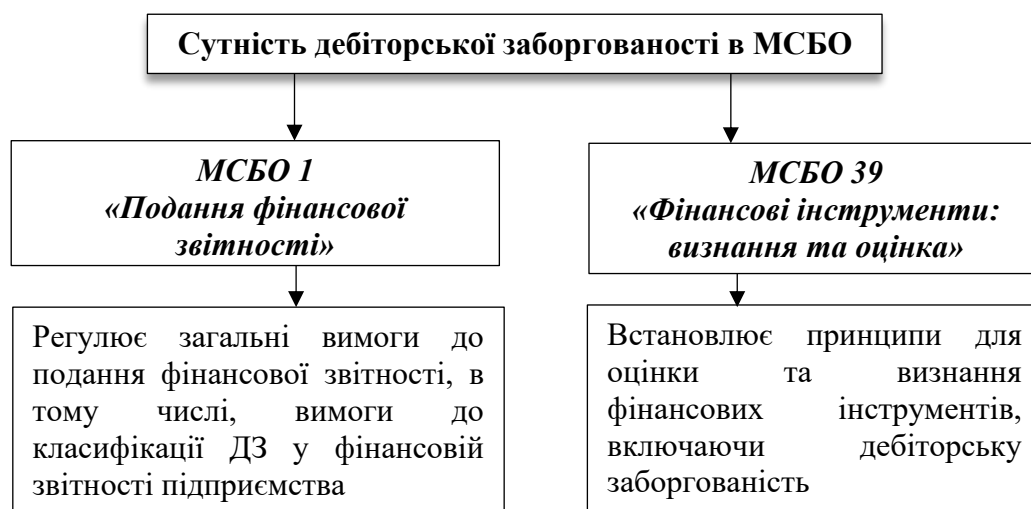

Рисунок 1.6 – Сутність дебіторської заборгованості в МСБО

Джерело: згруповано за інформацією [15, 16]

Організаційні документи, розроблені самим суб'єктом господарювання, становлять останній рівень у ієрархії нормативно-правових актів, які регулюють

обліз ДЗ. Важливе значення в процесі обліку ДЗ має Наказ про облікову політику підприємства. У цьому документі висвітлюються всі особливості обліку, включаючи ті аспекти, щодо яких можливі альтернативи згідно з нормативними документами. Наприклад, в ньому описується обраний метод визнання безнадійної ДЗ та її наступне списання.

Отже, існує ряд нормативно-правових актів, які регулюють облік дебіторської заборгованості за продукцію. Серед них важливе значення мають НП(С)БО/М(С)ФЗ, накази та організаційні положення підприємства. В наказах про облікову політику підприємства детально визначають особливості обліку ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги), зокрема визнання безнадійних боргів та їх списання.

1.3 Теоретичні засади обліку дебіторської заборгованості в Україні та світі

Дебіторська заборгованість є важливою складовою оборотних активів підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю впливає на ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість підприємства. Підприємствам, які прагнуть покращити свої показники потрібно постійно вдосконалювати методи обліку та контролю дебіторської заборгованості. Задля цього слід узагальнити та систематизувати теоретичні засади обліку ДЗ в Україні та світі.

ДЗ виникає в результаті продажу товарів або надання послуг на умовах відстроченого платежу, коли підприємство обліковує її як актив до моменту отримання оплати. Вона також з'являється при виданні авансів або наданні кредитів клієнтам. Крім того, ДЗ може виникати під час здійснення різних фінансових операцій, таких як оренда, ліцензування та роялті. Питання законності обмінних операцій, їх доцільності, документальної обґрунтованості, а також правильності відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності набувають надзвичайно важливого значення.

Головною проблемою ДЗ є несвоєчасне та неповне її погашення, що

створює ряд труднощів у виробничо-господарській діяльності підприємств. Основною причиною проблеми неплатежів є те, що суб'єкти господарювання спочатку вирішують питання, пов'язані із забезпеченням власної діяльності, і лише потім виконують фінансові зобов'язання перед своїми кредиторами. Договірні зобов'язання між контрагентами часто не забезпечуються майновою відповідальністю, що дозволяє їм ухилятися від виконання домовленостей. Вирішення цієї проблеми залежить від вдосконалення обліку взаєморозрахунків загалом. Проте, варто зазначити, що продавець активів може передбачати таку ситуацію в умовах договору і включити пункт, який безумовно зобов'язує покупця (замовника) погасити ДЗ.

Задля уникнення проблем несплати дебіторської заборгованості необхідно чітко та правильно налаштувати систему її обліку на підприємстві. Облік ДЗ допомагає налаштувати контроль за фінансовими потоками, відстежувати заборгованості клієнтів та своєчасно виявляти проблеми з платежами. Він також сприяє фінансовому плануванню та прогнозуванню, надаючи дані для прогнозування надходження коштів, що важливо для складання бюджету та планування витрат. Крім того, облік ДЗ допомагає оцінювати кредитоспроможність клієнтів, аналізуючи їх платіжну дисципліну, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень щодо надання кредитних умов. Своєчасний облік та аналіз ДЗ також допомагає запобігти виникненню касових розривів та забезпечує ліквідність підприємства, підтримуючи фінансову стабільність.

У звичайній діяльності підприємств ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги) виникає в процесі реалізації за договором, у якому зазначається, що оплата буде здійснена після реалізації робіт. В Україні в БО для відображення такої заборгованості є рахунок 36 «Рахунки з покупцями та замовниками». Він має наступні субрахунки [17]:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»;
- 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ»
- 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням».

Дебет 36 субрахунку відображає вартість проданої продукції, наданих послуг, виконаних робіт. Кредит цього субрахунку показує суми отриманих коштів, що надійшли від покупців. Сальдо рахунку на кінець завжди відображається по дебету і показує заборгованість контрагентів, яка виникла в процесі реалізації. Залишок на кінець відображається у Балансі (Звіт про фінансовий стан) в рядку 1125 «Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги» [18]. Документальне оформлення розрахунків з дебіторами відображено у вигляді рисунку 1.7.

Рис. 1.7 – Інформаційні потоки в процесі документування операцій за розрахунками з покупцями та замовниками

Джерело: згруповано на основі: [19]

Отже, основними первинними документами з обліку виникнення ДЗ є договір купівлі-продажу, постачання, видаткова накладна, рахунок-фактура, акт виконаних робіт, товарно-транспортна накладна. А про погашення ДЗ свідчать такі документи як: виписка банку, прибутковий касовий ордер, вексель, товарні документи на зустрічну поставку.

Сумнівна дебіторська заборгованість – заборгованість, щодо якої є ризик неповернення. Облік цього резерву ведеться на рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів». Аналітичний облік зазвичай ведеться за кожним покупцем чи замовником окремо на відповідному рахунку. Регістром аналітичного обліку ДЗ є відомість 3.1, а синтетичного – журнал №3.

Враховуючи економічно-правові аспекти функціонування фінансово-промислових груп в Україні, можна зазначити, що розрахункові операції між суб'єктами господарювання за своєю сутністю відносяться до внутрішньо-групових розрахунків. Хоча Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку [17] узагальнено описує ці операції як внутрішні, це описано не повністю.

У західних країнах компанії самостійно вирішують, як розподіляти та розміщувати різні типи ДЗ у своєму балансі. Зазвичай, у балансі ці види заборгованості відображаються окремо:

- векселі до отримання;
- рахунки до отримання;
- іншу ДЗ, не пов'язану з реалізацією.

Відповідно до МСФЗ, датою реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) вважається дата її відвантаження (надання) та виставлення рахунку чи інших платіжних документів покупцю. Саме тоді формується ДЗ і відображається на відповідних рахунках.

За міжнародними стандартами дебіторська заборгованість повинна відображатися в балансі за чистою реалізаційною вартістю, тобто за сумою, яку підприємство може отримати в майбутньому. Іншими словами, ДЗ оцінюється на

основі початкової вартості, до якої застосовуються зменшення відповідно до наданих знижок, повернень проданих товарів та сумнівної заборгованості [16].

У зарубіжній літературі значення безнадійної дебіторської заборгованості не відрізняється від українських джерел – це заборгованість, яка, ймовірно, ніколи не буде погашена. У іноземній практиці є два методи списання дебіторської заборгованості (рис. 1.8).

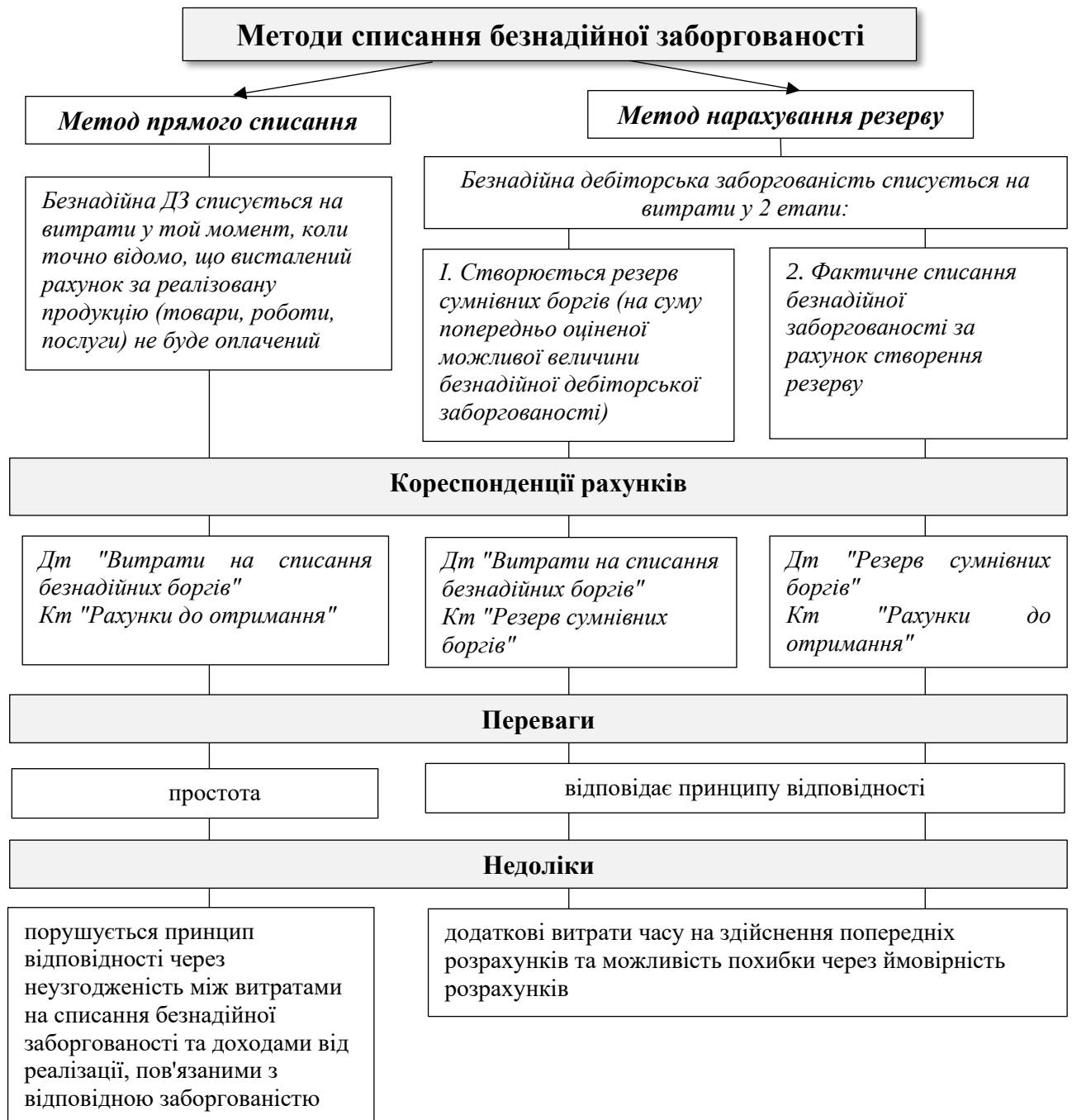

Рисунок 1.8 Методи нарахування та списання безнадійної дебіторської заборгованості

Джерело: згруповано за інформацією [20]

На рахунку «Резерв сумнівних боргів» по кредиту відображається створення резерву, а по дебету – списання сумнівної дебіторської заборгованості за рахунок цього резерву.

Витрати, пов'язані зі списанням сумнівної ДЗ, включаються до операційних витрат у Звіті про прибутки та збитки. У балансі ДЗ може бути відображена двома способами:

- як окремі статті, що включають первісну вартість заборгованості та суму резерву сумнівних боргів, при цьому валюта балансу відображає чисту суму ДЗ, яка розраховується як різниця між цими двома показниками;
- також сума ДЗ може відразу показуватися в «чистому» вигляді (за вирахуванням резерву, сума якого відображається в дужках).

Резерв сумнівних боргів – це визначена відсоткова частка від загальної суми продажів у кредит або від суми дебіторської заборгованості, що залишається на кінець фінансового року (рис 1.9).

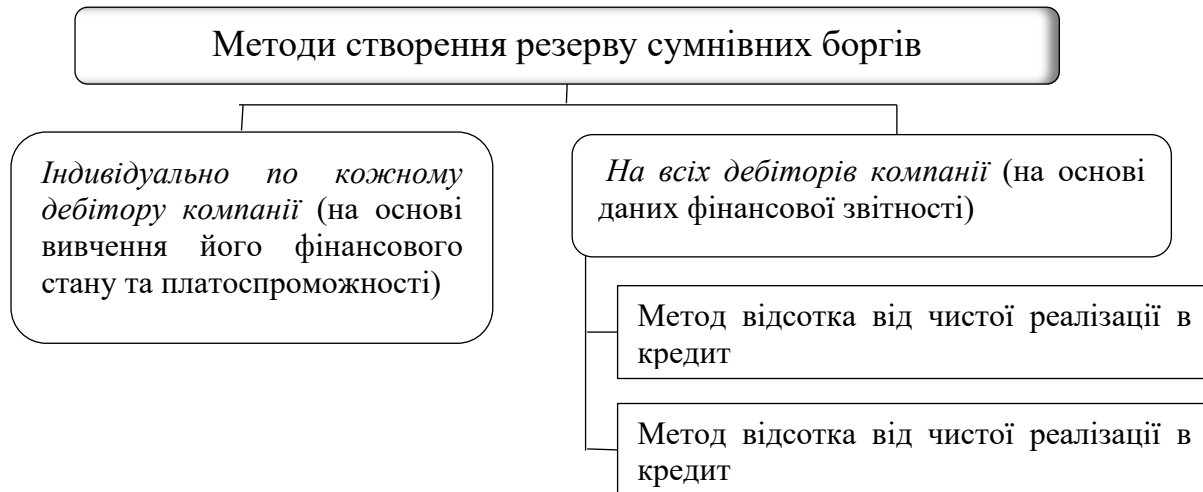

Рисунок 1.9 Методи створення резерву сумнівних боргів

Джерело: [20]

Отже, на думку Шехтерле Р. Р. основними відмінностями обліку ДЗ в Україні та світі є те, що в Україні дебіторська заборгованість оцінюється за її первісною вартістю, тоді як у зарубіжних країнах використовується оцінка за справедливою вартістю. Крім того, український підхід до визначення резерву сумнівних боргів може ґрунтуватися на абсолютній сумі сумнівної

заборгованості або на виконанні коефіцієнта сумнівності. У міжнародній практиці, крім вищезазначеного, резерв може визначатися у відсотковому відношенні до загального обсягу виручки, при можливому розподілі дебіторів на різні групи. Також головною відмінністю є те, що Український облік дебіторської заборгованості чітко регламентований і не передбачає ніяких альтернатив для підприємства, також те, що М(С)ФЗ розуміють дебіторську заборгованість більш широко [21].

Теоретичні засади обліку ДЗ в Україні і світі в цілому є важливою складовою фінансового менеджменту підприємства. Вони включають методологію та практичні підходи до обліку, які дозволяють забезпечити контроль за фінансовими потоками, оцінку кредитоспроможності клієнтів, а також підтримку фінансової стабільності підприємства.

В частини підприємств України та в світі облік ДЗ підпорядковується міжнародним стандартам бухгалтерського обліку, що забезпечує прозорість фінансової звітності. Однак, існують певні проблеми, такі як невчасне погашення заборгованості, знецінення, та відсутність майнової відповідальності, які вимагають подальшого вдосконалення облікових політик та процедур. Вирішення цих проблем сприятиме підвищенню ефективності управління ДЗ та загальної фінансової стабільності підприємства. Таким чином, розвиток теоретичних засад обліку є важливим напрямом для підвищення конкурентоспроможності підприємств на ринку.

У цьому розділі було визначено, що ДЗ є одним з ключових елементів фінансової звітності підприємств, відображаючи їхні взаємовідносини з контрагентами та впливаючи на фінансову стабільність. Основні причини її виникнення включають продаж товарів або послуг на умовах відстроченого платежу, аванси та кредити, а також інші фінансові операції. Проблеми, такі як невчасне погашення заборгованості та складнощі в оцінці знецінення, вимагають удосконалення облікових політик і посилення контролю. Загалом, комплексний підхід до управління ДЗ є критично важливим для забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ПРОДУКЦІЮ (ТОВАРИ, РОБОТИ, ПОСЛУГИ) У ТОВ «ФОРА»

2.1 Організаційно-економічна характеристика та облікова політика ТОВ «ФОРА»

Організація бухгалтерського обліку відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління підприємством. Це комплексний процес, який включає збір, обробку та аналіз фінансової інформації з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Бухгалтерський облік охоплює всі аспекти фінансової діяльності підприємства, забезпечуючи прозорість та достовірність фінансової звітності. Важливими елементами організації обліку є розробка облікової політики, встановлення внутрішнього контролю та відповідність нормативно-правовим актам.

Організація бухгалтерського обліку ДЗ є невід'ємною складовою загальної системи обліку підприємства. Вона спрямована на забезпечення своєчасного і точного відображення заборгованості клієнтів, що виникає внаслідок надання товарів або послуг з відстроченим платежем. Ефективний облік ДЗ включає систематичний моніторинг та аналіз платіжної дисципліни клієнтів, створення резервів під сумнівні борги та відображення відповідних операцій у фінансовій звітності. Це дозволяє своєчасно виявляти та реагувати на проблеми з платежами, мінімізуючи фінансові ризики та забезпечуючи стабільність грошових потоків. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції економіки, особлива увага приділяється відповідності облікових процедур міжнародним стандартам, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства на світових ринках.

Організаційна структура також відіграє неабияку роль у системі бухгалтерського обліку. Вона визначає розподіл обов'язків та відповідальності

між підрозділами і співробітниками, що забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами та контролем за їх використанням. Чітка організаційна структура сприяє кращій координації між відділами, що відповідають за продажі, постачання, фінанси та бухгалтерію. Це, в свою чергу, забезпечує більш точне і своєчасне відображення господарських операцій в БО, зокрема, обліку ДЗ. Добре структурована організація також дозволяє швидко виявляти та реагувати на фінансові ризики, пов'язані з невчасним погашенням заборгованості, та впроваджувати необхідні заходи для їх мінімізації. Таким чином, ефективна організаційна структура є важливим чинником успішного функціонування системи бухгалтерського обліку та фінансової стабільності підприємства.

Об'єктом досліджень з обліку ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги) виступає ТОВ «ФОРА», відомий оператор ринку роздрібної торгівлі в Україні. Організація ТОВ «ФОРА» (код ЄДРПОУ 32294897) зареєстрована 02.12.2002 р. Основний напрямок діяльності – це роздрібна торгівля переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами через власну мережу магазинів (КВЕД – 47.11). ТОВ «ФОРА» входить до складу Fozzy Group – це одна з найбільших торгово-промислових груп України. Фактично це магазин самообслуговування біля дому для щоденних швидких покупок.

Мережа «ФОРА» налічує 311 магазинів у 100 населених пунктах країни, власні м'ясний, овочевий, стелажний розподільчі центри та розподільчий центр заморожених продуктів харчування. Організаційну структуру компанії зображено на рисунку 2.1.

На прикладі цієї компанії буде розглянуто особливості організації бухгалтерського обліку ДЗ, її вплив на фінансову стабільність та ефективність управління фінансовими ресурсами. Аналіз облікових практик ТОВ «ФОРА» дозволить виявити основні проблеми та запропонувати шляхи її вирішення, спрямовані на підвищення фінансової прозорості та конкурентоспроможності підприємства.

Рисунок 2.1 – Організаційна структура компанії

Джерело: ТОВ «ФОРА» Звіт про управління за 2022 рік [22]

ТОВ «ФОРА» у складі «Fozzy Group» посядає друге місце в Україні у рейтингу компаній продовольчого ритейлу за кількістю торговельних точок. Поступається «Fozzy Group» лише корпорації «АТБ», проте найактивніше розвивається саме мережа, до якої входить ТОВ «ФОРА». За першу половину 2023 року група відкрила 17 магазинів і загальна кількість точок у 22 областях склала 709. Це лише на 5 магазинів менше, ніж в довоєнному 2021 році, однак у відносному вираженні це лише 2,5% [23]. У рейтингу лідерів українських ритейлів за виторгом у 2022 році ТОВ «ФОРА» займає 5 місце. Поступається компанія «АТБ» із виторгом 148,3 млрд. грн., «Сільпо-фуд» (69,9 млрд. грн.), «Епіцентр К» (57,6 млрд. грн.) та «Metro Україна», яка має виторг 20,1 млрд. грн. [23]. Частка компаній у загальній сумі виторгу виглядає наступним чином:

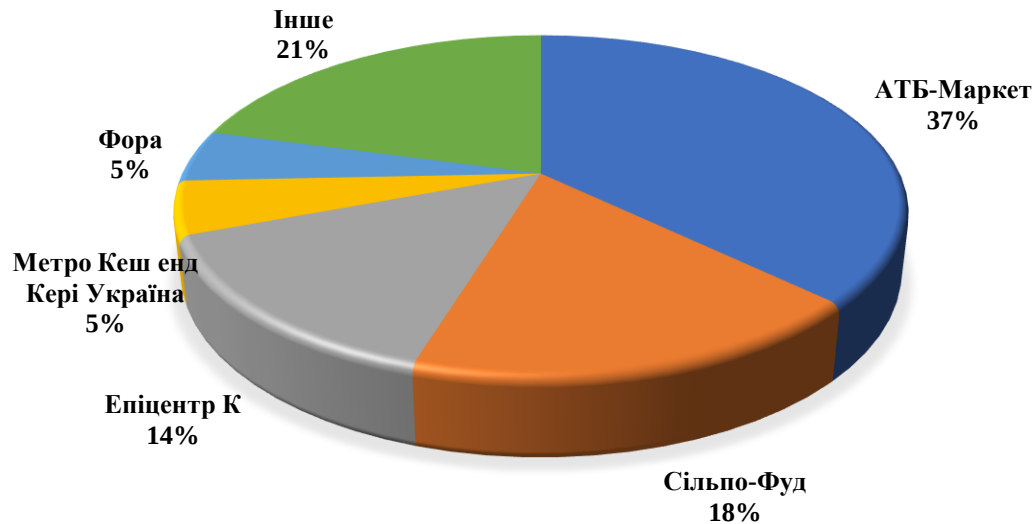

Рисунок 2.2 – Роздрібна торгівля на основі аналізу ТОП 10 компаній за виторгом

Джерело: Індекс Опендатабот – Накраці підприємства України 2023 [24]

Насьогодні, у 2024 ТОВ «ФОРА» має у своїх активах 276 магазинів у таких регіонах: Київ, Вінницька область, Житомирська область, Київська область, Полтавська область, Сумська область, Хмельницька область, Черкаська область, Чернігівська область, Рівненська область.

Найбільше магазинів зосереджено у Києві та Київській області, це забезпечує доступ до найбільш платоспроможного сегмента споживачів, що сприяє стабільним доходам. Однак існують як плюси, так і мінуси такого розташування філій Товариства. Один із них – це обмежений регіон діяльності, у сучасних умовах варто розширювати свою діяльність на західні регіони України. Більше інформації про сильні і слабкі сторони, про можливості і загрози ТОВ «ФОРА» зображено на рисунку 2.3.

Однією з ключових складових успіху кожного підприємства є висококваліфікований та досвідчений персонал. Співробітники компанії грають вирішальну роль у забезпеченні високого рівня обслуговування клієнтів, ефективному управлінні магазинами та підтримці високих стандартів якості продукції.

Рисунок 2.3 – SWOT аналіз ТОВ «ФОРА»

Джерело: ТОВ «ФОРА» Звіт про управління за 2022 рік [22]

Середня кількість працівників Товариства у 2022 році становила 9450 співробітників, тоді як у 2021 році цей показник складав 10608 співробітників. Останні 3 роки спостерігалася позитивна тенденція збільшення кількості працівників, лише у 2022 році чисельність знизилася.

Зниження чисельності персоналу було спричинене, в першу чергу, військовим вторгненням російської федерації в Україну. Через війну значна частина співробітників була змушена емігрувати за кордон або переселитися в населені пункти на заході країни.

Крім того, частина персоналу була мобілізована до лав Збройних Сил України.

Незважаючи на ці виклики, компанія продовжує працювати та забезпечувати населення необхідними товарами, адаптуючись до нових умов і зберігаючи фокус на підтримці своїх працівників.

Тенденції зміни середньої кількості працівників зображено на рисунку 2.4.

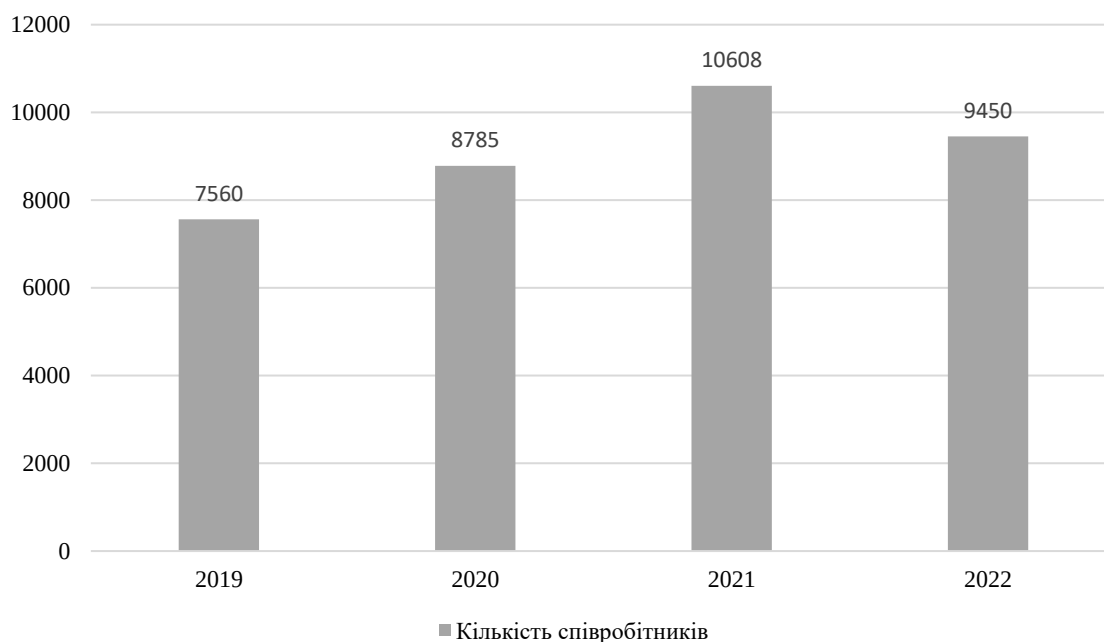

Рисунок 2.4 – Тенденції зміни середньої кількості працівників протягом 2019-2022 років

Джерело: сформовано автором за фінансовою звітністю ТОВ «ФОРА» [25, 26, 27, 28]

Згідно з обліковою політикою підприємства, військове вторгнення в Україну призвело до значного погіршення ліквідності та суттєвих збитків Товариства. Станом на 31 грудня 2022 року Товариство мало дефіцит робочого капіталу 1 759 445 тис. грн. [28]. Погіршення ліквідності було безпосередньо пов'язане зі зменшенням кількості працівників, адже зменшення чисельності персоналу вплинуло на здатність компанії забезпечувати стабільні операційні процеси та своєчасне обслуговування клієнтів. Це, у свою чергу, призвело до зниження доходів та збільшення фінансових труднощів. В умовах економічної нестабільності та невизначеності, підприємство вимушено шукати нові шляхи для підтримки ліквідності та ефективного управління ресурсами, аби забезпечити свою життєдіяльність та подальший розвиток.

Також у обліковій політиці зазначено, що для складання фінансової звітності застосовуються міжнародні стандарти БО. І звітність Товариства підготовлена у відповідності до МСФЗ.

Матеріально-технічна база Товариства забезпечує ефективне управління,

оскільки кожен працівник має необхідне обладнання для своєї діяльності. Управлінські співробітники працюють на сучасних комп'ютерах з повним набором програмного забезпечення, що забезпечує їх продуктивність. Обліково-фінансовий відділ використовує найновішу версію програмного продукту 1С, що дозволяє ефективно вести облік ДЗ та формувати рахунки для кожного клієнта. Такий рівень автоматизації створює умови для своєчасної взаємодії з клієнтами та надання послуг.

Для забезпечення безперебійної роботи підприємства діє обліково-фінансовий відділ, який очолює фінансовий директор підприємства.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників економічного потенціалу ТОВ «ФОРА», тис. грн.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+, -) від			
				2020 року		2021 року	
				абс.	відн. (%)	абс.	відн. (%)
Ресурси:	—	—	—	—	—	—	—
Необоротні активи	1 807 933	2 953 768	3 397 621	1 589 688	188	443 853	115
Оборотні активи	2 872 162	3 142 595	4 421 906	1 549 744	154	1 279 311	141
Гроші та їх еквіваленти	325 524	335 572	415 684	90 160	128	80 112	124
Власний капітал	69 599	84 984	94 660	25 061	136	9 676	111
Поточні зобов'язання	3 761 386	4 857 665	6 181 351	2 419 965	164	1 323 686	127

Джерело: сформовано автором за фінансовою звітністю ТОВ «ФОРА»

Аналіз показників економічного потенціалу ТОВ «ФОРА» за період з 2020 по 2022 рік демонструє загальний позитивний тренд у розвитку компанії. Необоротні та оборотні активи показують стабільне зростання на протязі цього періоду, зі значним відхиленням від початкових значень.

Необоротні активи зросли на 88% або на 1 589 688 тис. грн. порівняно з 2020 роком, це свідчить про інтенсивний розвиток основних засобів та інших необоротних активів.

Зростання оборотних активів на 54% за період також вказує на

збільшення обсягу оборотних активів, що може бути пов'язане з розвитком запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів.

Гроші та їх еквіваленти зросли на 28% або на 90 160 тис. грн., що може вказувати на покращення ліквідності компанії та збільшення грошових ресурсів.

Збільшення власного капіталу на 36% свідчить про те, що компанія успішно залучає власні кошти для фінансування своєї діяльності.

Однак, зростання поточних зобов'язань на 64% від 2020 року вимагає уважного управління та контролю фінансових ресурсів. У цілому, зміна кожного з цих показників вказує на активний розвиток та зміцнення фінансової стійкості ТОВ «ФОРА» протягом аналізованого періоду. Успішне управління ДЗ є одним із ключових факторів, що сприяють цим позитивним змінам, забезпечуючи стабільний грошовий потік та фінансову стійкість підприємства.

Додатково, потрібно зазначити, що ТОВ «ФОРА» постійно працює над оптимізацією своїх фінансових процесів, що включає ефективний контроль та моніторинг ДЗ. Цей підхід дозволяє не тільки підтримувати високу ліквідність, але й мінімізувати ризики неплатежів з боку контрагентів.

Завдяки чіткій стратегії управління активами та зобов'язаннями, ТОВ «ФОРА» зуміло досягти значних успіхів навіть у складних економічних умовах, продовжуючи розширювати свою діяльність та зміцнювати позиції на ринку. Це свідчить про високу адаптивність і стратегічну далекоглядність керівництва підприємства, що є важливим чинником стабільного розвитку та довгострокової фінансової стійкості компанії.

2.2 Організація обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) підприємства

В організації обліку ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги) підприємства ключовим є правильний та систематичний підхід, що дозволяє відстежувати заборгованість клієнтів та ефективно управляти ними. ТОВ

«ФОРА» використовує спеціалізоване програмне забезпечення, яке дозволяє автоматизувати процеси ведення обліку ДЗ, формування рахунків-фактур, контролю за платежами та звітності.

Згідно з НП(С)БО 10 [2] ДЗ – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Тож дебітори – це фізичні та юридичні особи, які внаслідок минулих подій повинні повернути підприємству грошові кошти або їх еквіваленти.

Згідно з міжнародними стандартами облік ДЗ здійснюється відповідно до МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття».

Неякісна організація обліку ДЗ на підприємстві може призвести до втрати змісту інформації, наведеної в обліковій політиці, зниження достовірності інформації, що може негативно вплинути навіть на управління підприємством вцілому.

Для забезпечення повної та достовірної інформації про заборгованість необхідно чітко розмежувати обов'язки між співробітниками, відповідальними за ведення обліку та складання звітності. Це дозволить гарантувати своєчасне та точне визнання ДЗ, а також правильне документальне оформлення та відображення її на відповідних рахунках.

Досконала організація обліку ДЗ передбачає створення якісної облікової політики, чітку класифікацію, достовірне у всіх аспектах відображення інформації, автоматизацію обліку ДЗ.

Для організації БО розрахунків з дебіторами використовується система, яка поєднує організаційні процедури та методику обліку дебіторської заборгованості (рис. 2.5).

Особливість цієї системи полягає у виконанні організаційних процедур та застосуванні методичних прийомів одночасно та взаємопов'язано для ведення обліку ДЗ.

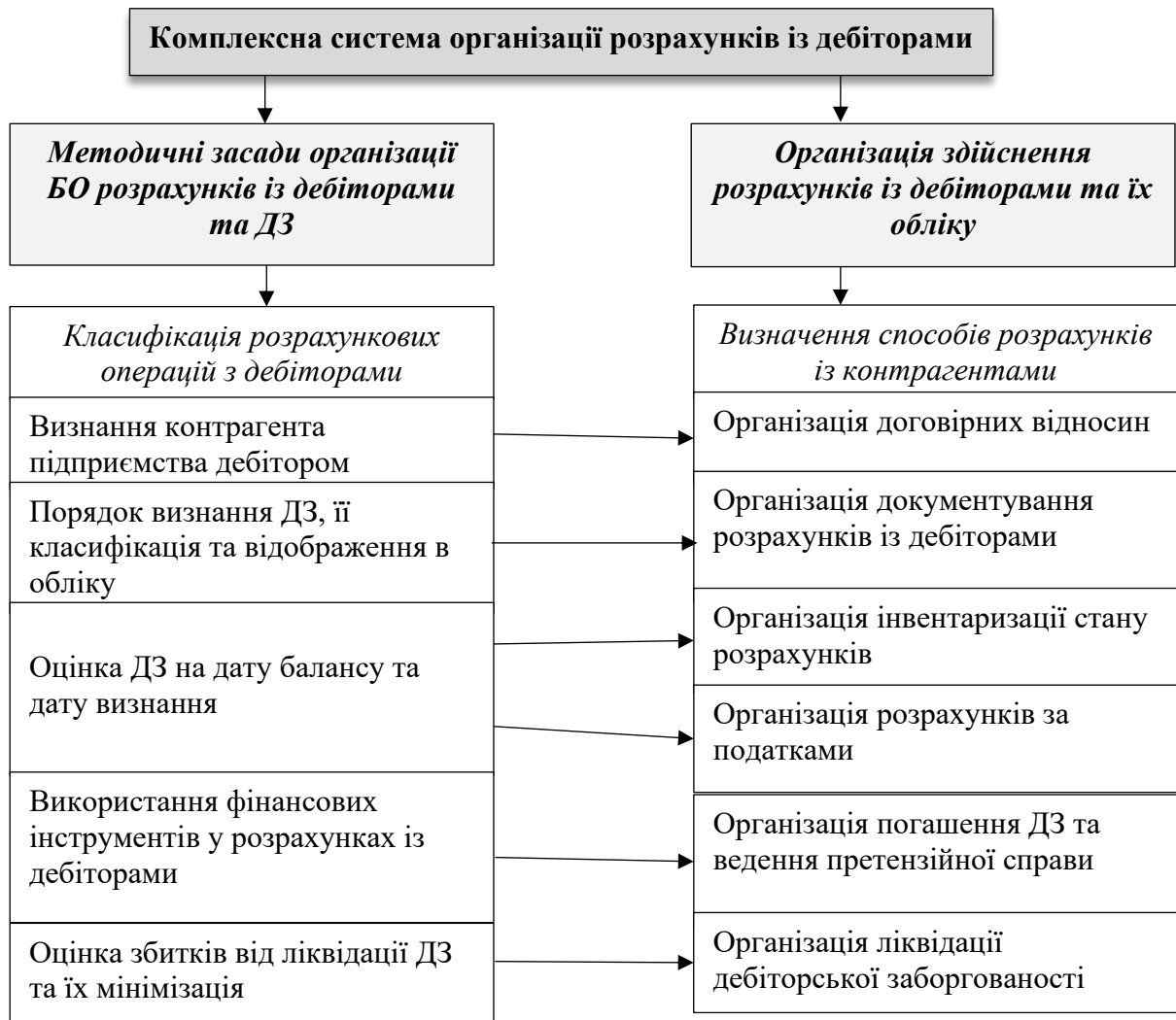

Рисунок 2.5 – Комплексна система організації розрахунків із дебіторами

Джерело: розробка автора

Перед підготовкою обліково-економічної інформації для управлінських рішень щодо ДЗ необхідно визначити причини її виникнення та зростання (рис. 2.6.).

Коли зовнішні фактори підприємство не в змозі контролювати, тоді як внутрішні – напряду залежать від якості організаційних процесів підприємства. Тому в першу чергу саме управлінський персонал несе відповідальність за стан організації обліку ДЗ.

Для більшого розуміння організаційних аспектів обліку ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги) на ТОВ «ФОРА», слід детальніше розглянути основні аспекти побудови процесів на підприємстві.

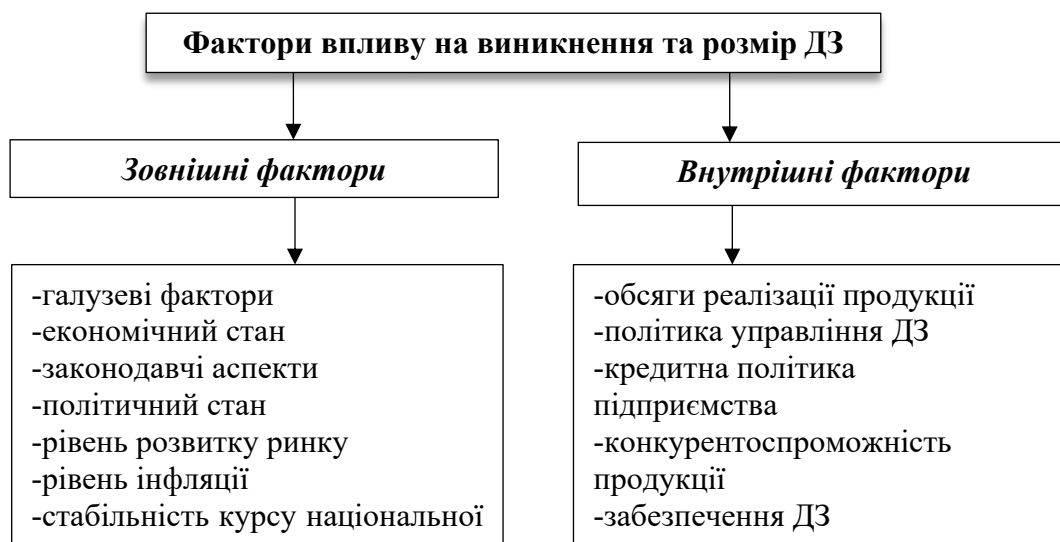

Рисунок 2.6 – Фактори впливу на виникнення та розмір дебіторської заборгованості

Джерело: сформовано за використанням інформації [29]

Використання програмного забезпечення для організації обліку ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги) є справді ефективним рішенням для підприємства ТОВ «ФОРА».

Програма відома своєю широкою функціональністю та можливістю налаштування під конкретні потреби підприємства.

Завдяки програмному забезпеченню, підприємство може здійснювати автоматизацію обліку ДЗ, що спрощує процес виписки рахунків-фактур, контроль за станом заборгованості та аналіз платіжної дисципліни клієнтів. Програмне забезпечення також дозволяє формувати різноманітні звіти та аналітичні дані для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації управління ДЗ.

З використанням програми ТОВ «ФОРА» може забезпечити точний та своєчасний облік всіх операцій з ДЗ, що сприятиме підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами та зниженню ризиків пов'язаних з несплатою заборгованості.

Підприємство здійснює контроль за платіжною дисципліною клієнтів через програмний продукт 1С. Це включає в себе моніторинг строків оплати,

ідентифікацію прострочених платежів та прийняття заходів для їх врегулювання. Також проводиться аналіз ефективності та оптимізація процесу обліку ДЗ. Це включає в себе оцінку поточних практик обліку, виявлення можливих проблемних зон та розробку стратегій для поліпшення управління заборгованістю.

Для формування звітності та аналітичної інформації щодо дебіторської заборгованості також використовується програмний продукт 1С. Це дозволяє отримувати детальну інформацію про стан заборгованості, виявляти тенденції та розробляти стратегії управління заборгованістю на основі аналізу даних.

Щодо рекомендацій необхідних дій задля покращення обліку ДЗ, на які більшість українських підприємств не зважають – це варто проводити регулярні навчання для співробітників з питань обліку ДЗ, ефективного використання програмного забезпечення, вживання заходів для запобігання виникнення безнадійної дебіторської заборгованості.

Також потрібно проводити активну роботу з боржниками щодо стягнення простроченої ДЗ, регулярно переглядати та вдосконалювати свою облікову політику та процедури для забезпечення їх відповідності мінливим потребам бізнесу.

У підсумку можна додати, що для мережі супермаркетів, яка має великий обсяг розрахунків з клієнтами, програмний продукт 1С стає незамінним інструментом управління ДЗ.

Він дозволяє підприємству ефективно вести облік та контролювати стан заборгованості в умовах ринкового середовища, яке швидко змінюється, та великого обсягу операцій. Такий підхід сприяє підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Усі ці заходи сприяють не тільки зниженню ризиків, пов'язаних з ДЗ, але й підвищенню загальної ефективності фінансового менеджменту компанії. Інвестування в сучасні програмні рішення та професійний розвиток співробітників є ключовими факторами успішного управління ДЗ, що забезпечують стабільність і зростання бізнесу в довгостроковій перспективі.

2.3 Методика обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги)

Методика обліку ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги) є ключовим елементом фінансового управління підприємством. Вона являє собою систему правил, процедур та інструментів, які використовуються для реєстрації, контролю та аналізу фінансових операцій з клієнтами. Також вона передбачає точне і систематичне реєстрування зобов'язань клієнтів перед підприємством за придбану ними продукцію або послуги. Це включає в себе створення та відправлення рахунків-фактур, відстеження термінів оплати, а також управління простроченою заборгованістю.

Розрахунки з покупцями та замовниками належать до поточної заборгованості. Облік таких розрахунків регулюється НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2], затвердженим наказом МФУ №237 від 08.10.1999р. ДЗ має відповідати встановленим критеріям визнання активом та оцінки у фінансовій звітності. Згідно НП(С)БО 10 [2], ДЗ визнається активом за умови, що:

- є ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод;
- сума ДЗ може бути достовірно визначена.

Для правильної класифікації ДЗ за термінами погашення важливо, щоб облікова політика містила чітко визначені критерії такого розподілу. Це дозволяє уникнути спотворення фінансового стану підприємства при аналізі його показників.

Згідно з нормами НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2], поточна ДЗ за реалізовані товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від їх реалізації. Сума цього доходу визначається договором між підприємством і покупцем та вимірюється за справедливою вартістю компенсації, яка була отримана або підлягає отриманню. Варто зазначити, що відповідно до НП(С)БО №19 «Об'єднання підприємств» [30], справедлива

вартість визначається як сума, за яку можна обміняти актив або погасити заборгованість в операції між зацікавленими, обізнаними і незалежними сторонами.

Оцінка ДЗ у фінансовому звіті залежить від рівня впевненості у її погашенні. Якщо у підприємства виникають сумніви щодо своєчасності оплати ДЗ, то така заборгованість вважається сумнівною.

На підприємстві ТОВ «ФОРА» використовується комплексна методика обліку ДЗ, яка базується на використанні програмного продукту 1С. Це дозволяє підприємству ефективно вести облік зобов'язань клієнтів, забезпечуючи точність та надійність фінансової звітності.

Детально описані методології обліку дебіторської заборгованості ТОВ «ФОРА» у обліковій політиці підприємства. Згідно з політикою Товариства ДЗ є непохідним фінансовим активом з фіксованими або обумовленими платежами, які не котируються на активному ринку. ДЗ включається до складу поточних активів, окрім тих випадків, коли строки її погашення перевищують 12 місяців після звітної дати, тоді вона визнається необоротним активом. [28].

Торгова та інша ДЗ спочатку враховується за справедливою вартістю, а надалі оцінюється за амортизованою вартістю з використанням методу ефективної процентної ставки мінус оціночний резерв під очікувані кредитні збитки. Ставка дисконтування являється вартістю строкових депозитів за даними статистичної звітності банків України для суб'єктів господарювання, в національній валюті [28].

На підприємстві ТОВ «ФОРА» облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться на 36 рахунку «Розрахунки з покупцями та замовниками». 36 рахунок має такі субрахунки:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»;
- 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ»;
- 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням».

Аналітичний облік на субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» здійснюється зазвичай в українській гривні та іноземній валюті, яка визначена угодою.

На рахунку 36 за дебетом відображається сума продажної вартості реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт і наданих послуг, у тому числі за угодами бартеру. Ця сума включає ПДВ, акцизи та інші обов'язкові платежі і є складовою частиною вартості реалізації. Сплачені суми перераховують до бюджетних та позабюджетних фондів. За кредитом рахунку реєструються платежі, отримані на рахунки підприємства у банківських установах, в касі та інших формах розрахунків (табл. 2.2). Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за отриману продукцію, роботи та послуги.

Таблиця 2.2 – Кореспонденція рахунків з обліку ДЗ за товари, роботи, послуги на ТОВ «ФОРА»

Документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
Накладна, ТТН	Реалізовано продукцію покупцеві	36	701
Акт виконаних робіт, накладна, бухгалтерська довідка (БД)	Відображено отримай інший операційний дохід від: - реалізації інших активів; - операційної оренди; - курсової різниці	36	702 703 704
Виписка банку, ПКО	Отримано грошові кошти від покупців	301, 311	36
Акт приймання-передачі векселя	Отримано короткостроковий вексель	34	36
Акт приймання-передачі векселя	Отримано довгостроковий вексель	182	36
Облігації, акції	Погашено заборгованості покупців еквівалентами грошових коштів	35	36
БД	Списано дебіторську заборгованість	38	36
Накладна, БД	Повернено продукцію покупцями	36	704
БД	Взаємозалік заборгованостей у випадку попередньої оплати	681	36
Виписка банку, ВКО	Повернено покупцеві отримані кошти	36	301, 311

Джерело: розробка автора

Рахунки стосовно ДЗ, щодо якої існує ризик неповернення, реєструються на рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів».

Розрахунки з покупцями і замовниками у ТОВ «ФОРА» ведуться аналітично, розділені на кожному виставленім рахунком у програмному забезпеченні 1С.

У 2022 році у ТОВ «ФОРА» ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги) склала 597 904 тис. грн., що на 246 965 тис. грн. більше ніж минулого 2021 фінансового року (рис. 2.7) [28]. Це свідчить про зростання обсягу продажів, а також може бути результатом успішної реалізації стратегії розвитку компанії, розширення асортименту продукції, підвищення конкурентоспроможності на ринку або позитивних змін у попиті споживачів. Однак, також важливо звернути увагу на контроль за заборгованістю та забезпечення своєчасної сплати клієнтами, щоб уникнути проблем з ліквідністю та фінансовою стабільністю Товариства.

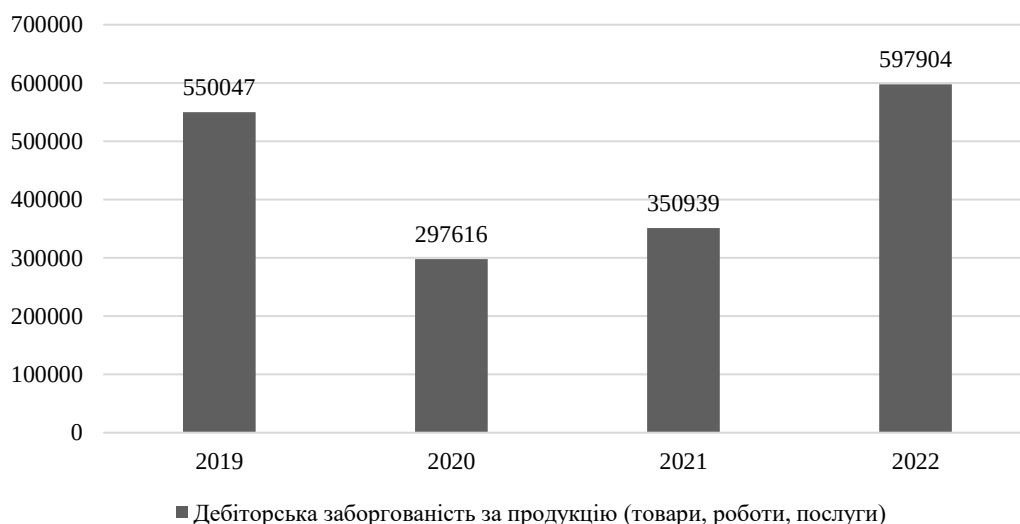

Рисунок 2.7 – Динаміка змін розміру дебіторської заборгованості протягом 2019-2022 рр.

Джерело: сформовано автором за даними [27, 28]

За даними звіту про управління за 2022 рік коефіцієнт поточної ліквідності станом на 31.12.2022 склав 0.72, що свідчить про те, що у підприємства можуть виникнути труднощі з покриттям своїх короткострокових зобов'язань поточними активами протягом найближчого року. Коефіцієнт швидкої ліквідності – 0.39, цей показник також нижчий за рекомендований

рівень (0,5), що підтверджує попередній висновок про можливі труднощі з покриттям короткострокових зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності – 0.07. Цей показник показує, яку частку поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів без реалізації оборотних активів. Низьке значення (0,07) свідчить про те, що у підприємства можуть виникнути серйозні проблеми з покриттям своїх короткострокових зобов'язань, навіть за рахунок найліквідніших активів. Довгострокові зобов'язання і забезпечення склали 1,54 млрд грн., поточні зобов'язання і забезпечення станом на 31.12.2022 – 6.18 млрд грн.[22].

Впровадження шляхів вирішення проблеми недоотримання коштів по дебіторській заборгованості є важливим кроком для покращення фінансової стабільності підприємства.

На рисунку 2.8 запропоновані ефективні заходи, які допоможуть знизити ризики пов'язані з неплатежами та покращити процес управління ДЗ.

Рисунок 2.8 – Шляхи вирішення питання з недоотримання коштів по дебіторській заборгованості

Джерело: розробка автора

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» призначений для реєстрації поточної дебіторської заборгованості, що виникає в результаті розрахунків за продукцію, товари, роботи та послуги, які не забезпечені векселями та виникають у зв'язку з основною діяльністю підприємства. Згідно з планом рахунків, не рекомендується включати на рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» аванси та передплати, а також заборгованість, що виникла внаслідок інших операційних, фінансових або інвестиційних операцій. Для цих цілей передбачені рахунки 681 «Аванси отримані» та 371 «Аванси видані».

Основним юридичним документом для здійснення продажу продукції (товарів) ТОВ «ФОРА» є договір купівлі-продажу. Цей документ містить інформацію про терміни та умови постачання, вимоги до якості товарів, умови оплати, а також відповідальність сторін за невиконання умов угоди тощо. У випадках одноразових поставок або невеликих обсягів товарів реалізація може здійснюватися без укладання письмового контракту, а на підставі виставлених рахунків-фактур.

При реалізації продукції бухгалтер формує відповідний первинний документ. До таких документів, які свідчать про виникнення заборгованості покупців та замовників перед ТОВ «ФОРА», включаються:

Рисунок 2.9 – Первинні документи, що свідчать про виникнення дебіторської заборгованості

Джерело: розробка автора

Первинні документи, які засвідчують погашення та виникнення дебіторської заборгованості наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Первинні документи за розрахунками з покупцями і замовниками у ТОВ «ФОРА»

Розрахунки з іноземними покупцями та замовниками	Розрахунки з вітчизняними покупцями і замовниками
<i>Виникнення ДЗ</i>	
Транспортні накладні Митна декларація Комерційні документи Платіжні документи Розрахунки бухгалтерії про наявність курсових різниць (довідка бухгалтерії)	Накладна Рахунок Рахунок-фактура ТТН Акт здачі-приймання виконаних робіт Комерційні документи Податкова накладна
<i>Погашення ДЗ</i>	
Банківська виписка Векселі	Банківська виписка ПКО Векселі

Джерело: розробка автора

Структурування рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» повинно гарантувати наявність точної інформації щодо: суми заборгованості, термінів її погашення, а також заборгованості, яка не була оплачена вчасно.

Аналітичний облік ТОВ «ФОРА» ведеться за кожним замовником чи покупцем, за строками погашення та за кожним договором окремо. На 362 субрахунку «Облік з іноземними покупцями», аналітичний облік ведеться в гривнях та в іноземній валюті, яка обумовлена в договорі.

Регістром синтетичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками є журнал №3, а синтетичного – відомість №3.1.

Отже, методика обліку ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги) справді є важливою складовою фінансового управління підприємством. Використання відповідних рахунків та документів, які відображають зобов'язання покупців перед підприємством, дозволяє забезпечити точність та надійність фінансової звітності. Впевнене застосування методики обліку ДЗ допомагає ефективно керувати фінансовими потоками та забезпечує підприємство необхідною інформацією для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

2.4 Оцінка резерву сумнівних боргів за продукцію (товари, роботи, послуги)

В умовах діяльності будь-якого підприємства, ефективний контроль за рухом фінансових потоків та забезпечення фінансової стійкості вимагають не лише точного обліку доходів, але й урахування можливих ризиків, пов'язаних з дебіторською заборгованістю. В цьому контексті важливим аспектом є оцінка резерву сумнівних боргів за продукцію, товари, роботи, послуги.

Задача оцінки резерву сумнівних боргів полягає у визначенні обсягу фінансових ризиків, пов'язаних з неповерненням боржниками своїх зобов'язань. Цей процес передбачає аналіз фінансової діяльності клієнтів, їхньої платіжної дисципліни, розрахункових операцій та інших факторів, що можуть вплинути на відшкодування заборгованості. Такий підхід дозволяє підприємству управляти ризиками та забезпечувати фінансову стійкість в умовах невизначеності.

Аби дійти повного розуміння обліку ДЗ у ТОВ «ФОРА» необхідно розглянути методи та підходи до оцінки резерву сумнівних боргів за продукцію, а також їхнє значення для фінансового стану підприємства. Аналіз цього процесу дозволить зрозуміти, які кроки вжиті на підприємстві для зменшення ризиків та оптимізації управління ДЗ.

Резерв сумнівних боргів – це сума, на яку зменшується ДЗ в балансі. Наслідки нарахування резерву зображено на рисунку 2.10

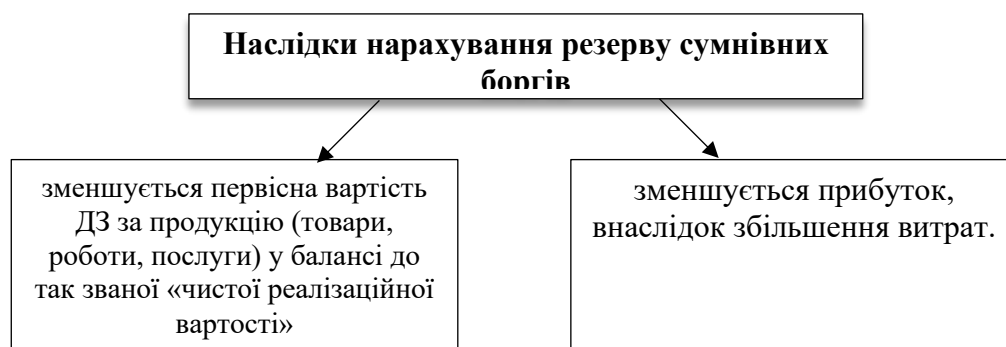

Рисунок 2.10 – Наслідки нарахування резерву сумнівних боргів

Джерело: сформовано автором

НП(С)БО 10 передбачає формування резерву сумнівних боргів для поточної ДЗ за розрахунками за відвантажену продукцію як складової загальної суми ДЗ, щодо якої існує невизначеність у погашенні зобов'язань з боку боржника [2].

ТОВ «ФОРА» застосовує спрощений підхід до оцінки резерву під очікувані кредитні збитки для торгової ДЗ. Відповідно до спрощеного підходу до оцінки очікуваних кредитних збитків Товариство використовує коефіцієнт погашення заборгованості. Цей коефіцієнт встановлюється в залежності від: [28]

- кількості днів прострочення торгової ДЗ (яку кількість днів з моменту виникнення заборгованості вона не оплачена);
- фінансового стану дебітора (чи є дебітор банкрутом, чи відома керівництву підприємства додаткова інформація про те, що ДЗ не буде погашена в майбутньому).

Всі фінансові активи Товариства розділені на групи задля нарахування оціночного резерву. Також керівництвом використовується додаткова інформація (наприклад: наявність судових процесів або претензій щодо боржника) для аналізу при нарахуванні оціночного резерву [28].

У ТОВ «ФОРА» для встановлення коефіцієнта резерву сумнівних боргів використовують підхід класифікації дебіторської заборгованості за віком: Всі ДЗ розділяються на групи залежно від строку погашення:

- до 30 днів;
- від 31 до 60 днів;
- від 61 до 90 днів;
- понад 90 днів.

В залежності від категорії керівництво ТОВ «ФОРА» визначає відсоткові коефіцієнти та основі історичних даних про неплатежі та поточної оцінки ризиків – 1%, 5%, 10%, 20% відповідно. Наступним кроком для кожної групи дебіторів розраховується сума резерву, множенням загальної суми заборгованості в цій групі на відповідний коефіцієнт резерву.

ТОВ «ФОРА» проводить нарахування оціночного резерву під збитки на кожен звітний дату. Нараховані суми відображаються у Звіті про Фінансовий стан в складі активів, а витрати по нарахуванню – в Звіті про сукупний капітал, в складі інших операційних витрат. Сума відшкодування раніше списаної безнадійної ДЗ включає до складу інших операційних доходів [28].

Коли ДЗ стає безповоротною, вона списується за рахунок оціночного резерву під очікувані кредитні збитки. Повернення раніше списаних сум кредитується у складі прибутку або збитку [28].

Строк позовної давності для списання безнадійної заборгованості становить 3 роки [28].

Резерв сумнівних боргів обліковується на субрахунку 38 «Резерв сумнівних боргів». За кредитом відображається створення резерву у кореспонденції з рахунками обліку витрат, а за дебетом – списання сумнівної заборгованості в кореспонденції з рахунками обліку ДЗ або зменшення резерву у кореспонденції з рахунком обліку доходів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Бухгалтерські проведення з обліку резерву сумнівних боргів у ТОВ «ФОРА»

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1	2	3
<i>Нарахування резерву сумнівних боргів (РСБ)</i>		
Нараховано резерв сумнівних боргів після прострочення ДЗ більш ніж на 30 днів	944	38
Віднесено витрати на фінансовий результат операційної діяльності	791	944
<i>Списання безнадійної ДЗ</i>		
Списано безнадійну ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги) за рахунок резерву	38	361
Списано безнадійну ДЗ по векселю за рахунок резерву	38	341
Списано безнадійну ДЗ, коли резерву сумнівних боргів не вистачило	944	361
Витрати на резерв сумнівних боргів віднесено на фінансовий результат операційної діяльності	791	944

Джерело: розробка автора

Баланс нарахованого резерву сумнівних боргів у ТОВ «ФОРА» станом на

31.12.2022 р. становить 16 554 тис. грн., що на 352% або 12 896 тис. грн. більше ніж минулого 2021 року (рис. 2.11) [28].

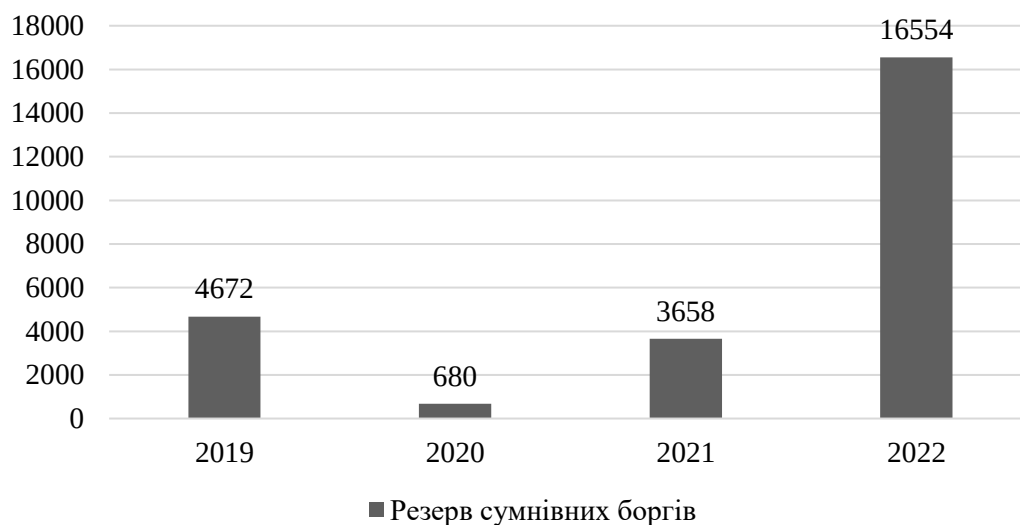

Рисунок 2.11 – Динаміка змін розміру резерву сумнівних боргів протягом 2019-2022 рр.

Джерело: сформовано автором за даними [27, 28]

Цей значний зріст балансу нарахованого резерву сумнівних боргів у 2022 році свідчить про можливість збільшення ризику неповернення боргів з боку покупців чи замовників. Таке зростання є наслідком змін у фінансовій ситуації підприємства або його контрагентів, погіршення платіжної дисципліни клієнтів, або інших негативних факторів, які можуть вплинути на відшкодування заборгованості. Такий ріст може також вказувати на удосконалення методів оцінки ризику та формування резервів у підприємства.

Оцінка резерву сумнівних боргів за продукцію (товари, роботи, послуги) є важливим елементом фінансового управління підприємства. Вона дозволяє адекватно оцінити ризики, пов'язані з неповерненням боргів за надану продукцію чи послуги, та відповідно сформувати резерв для їх покриття. Збільшення резерву може бути індикатором зростання ризику неплатоспроможності клієнтів або погіршення їхньої фінансової стабільності. Підприємство повинно систематично оцінювати свій резерв сумнівних боргів, враховуючи зміни в економічному середовищі та фінансовій діяльності клієнтів, для забезпечення

фінансової стійкості та ефективного управління ризиками.

2.5 Напрями удосконалення облікового забезпечення розрахунків з дебіторами в управлінні підприємством

У сучасних умовах ведення бізнесу, особливо у контексті динамічного середовища та зростаючої конкуренції, ефективне управління ДЗ стає ключовим аспектом успішної діяльності будь-якої компанії, включаючи ТОВ «ФОРА». На сьогоднішній день управління ДЗ є складною та багатогранною задачею, оскільки вона вимагає не лише ефективного обліку та контролю за розрахунками з клієнтами, але й стратегічного планування та використання сучасних інструментів управління фінансами.

Дебіторська заборгованість відображає ризики, які пов'язані з невивплатою коштів від клієнтів за надані товари, роботи або послуги. Для ТОВ «ФОРА», яка є мережею супермаркетів, це стає ще більш важливою проблемою, оскільки воно має велику кількість клієнтів та різноманітний асортимент продуктів. У зв'язку з цим, належне управління ДЗ включає в себе не лише облік поточних зобов'язань, але й аналіз ризиків, розробку стратегій взаємодії з клієнтами, встановлення ефективних процедур врегулювання проблемних ситуацій та планування фінансових потоків.

Враховуючи вищесказане, підприємство ТОВ «ФОРА» може вдосконалити свою стратегію управління ДЗ, шляхом впровадження сучасних підходів до обліку та аналізу фінансових показників, а також розвитку ефективних методів взаємодії з клієнтами та управління ризиками.

Існує декілька шляхів, які можна використовувати для удосконалення обліку ДЗ у ТОВ «ФОРА». В першу чергу завжди можна працювати над покращенням автоматизації обліку. Автоматизація обліку ДЗ може бути досягнута через впровадження спеціалізованого програмного забезпечення, такого як програмний продукт 1С або аналогічної ERP-системи. Підприємствам варто якомога швидше почати користуватися українськими програмним

забезпеченням, або використовувати європейські системи. Конкретні кроки та можливості автоматизації наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Запропоновані кроки та можливості автоматизації обліку дебіторської заборгованості

Назва	Зміст
1	2
Інтеграція з обліковими системами	Програмне забезпечення може бути інтегроване з існуючими обліковими системами підприємства, такими як облік реалізації, фінансовий облік, касові операції тощо. Це дозволить автоматично збирати дані про розрахунки з клієнтами без необхідності ручного введення даних
Моніторинг платежів	Система може автоматично відстежувати терміни платежів з боку клієнтів та нагадувати про несплачені рахунки. Це дозволить вчасно реагувати на заборгованість та зменшить ризик простроченої заборгованості.
Аналіз та звітність	Удосконалене використання програмного забезпечення може надати інструменти для аналізу ДЗ, включаючи звіти про ризики неповернення боргів, статистику платежів, прогнозування заборгованості тощо. Це допоможе приймати обґрунтовані рішення щодо управління заборгованістю та мінімізації фінансових ризиків.
Інтеграція з банківськими системами	Система може бути інтегрована з банківськими системами для автоматичного внесення інформації про отримані платежі та надання платіжних доручень. Це дозволить автоматизувати процес обробки банківських операцій та збереже час бухгалтерів.

Джерело: розробка автора

Також чудовим удосконаленням буде створення централізованої системи контролю. Вона має ключове значення для ефективного управління фінансовими ресурсами та забезпечення фінансової стабільності компанії. Ця система передбачає об'єднання всіх аспектів контролю та моніторингу заборгованості покупців та замовників в одну інтегровану платформу. Необхідно розробити стандартизовані процедури контролю та моніторингу заборгованості, що дозволить забезпечити єдність підходів у всьому підприємстві.

Кожного нового дебітора варто перевіряти у відкритих джерелах, щоб переконатися у кредитоспроможності підприємства. Українська система YouControl – онлайн-сервіс перевірки компаній, є чудовим прикладом для використання, у ній можна перевірити підприємства на наявність юридичних санкцій, репутаційних втрат, чи не перебуває підприємство в процесі припинення тощо. Такий аналіз допоможе уникнути неплатоспроможних

клієнтів і, відповідно, зменшити ризик формування простроченої дебіторської заборгованості. Прикладом аналітичного розрахунку системи може виступити діаграма YouControl «Щомісячна динаміка реєстрації бізнесу – кількість зареєстрованих компаній та ФОПів на другий рік повномасштабної війни» (рис. 2.11).

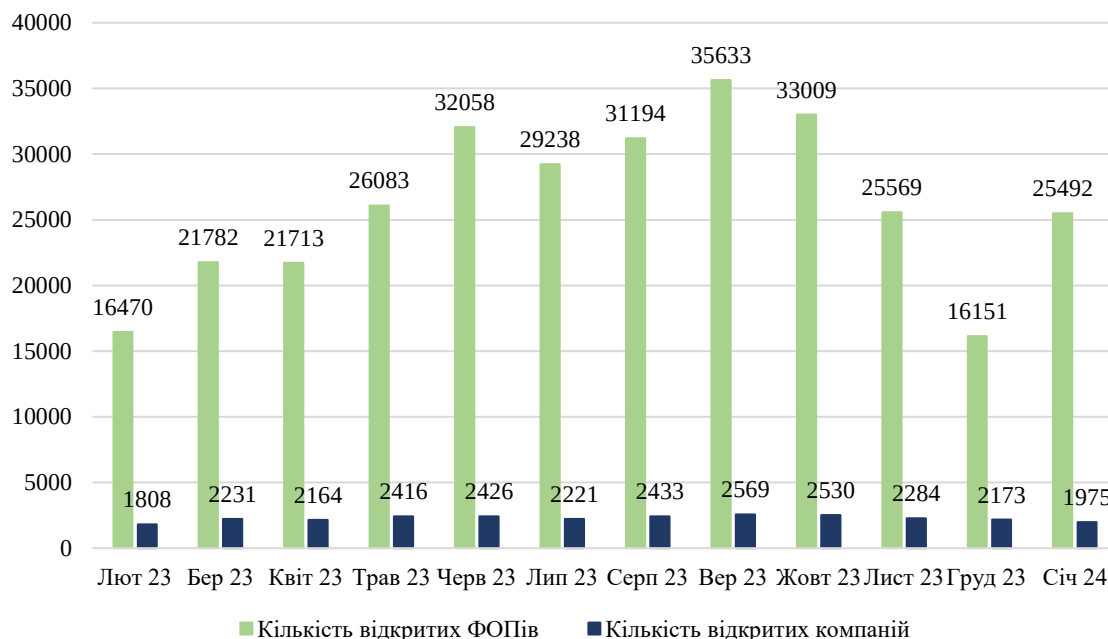

Рисунок 2.12 – Щомісячна динаміка реєстрації бізнесу – кількість зареєстрованих компаній та ФОПів на другий рік повномасштабної війни

Джерело: статистика YouControl [31]

Окрім покращення автоматизації обліку та контролю варто пам'ятати про навчання та розвиток співробітників, які займаються обліком ДЗ. Для цього можна власним коштом організовувати курси та тренінги з питань обліку ДЗ, методів оцінки кредитоспроможності контрагентів тощо. Навчання може проводитися як силами власних фахівців, так і залучення зовнішніх тренерів.

Ефективним інструментом обліку розрахунків з дебіторами є систематична перевірка їхньої заборгованості через інвентаризацію. Метою цієї інвентаризації є визначення строків платежу та можливість визнання дебіторської заборгованості безнадійною для подальшого списання. Ефективна система взаємодії з дебіторами, заснована на механізмі інвентаризації, дозволяє

контролювати своєчасність та повноту оплати рахунків.

Вдосконалення облікового забезпечення розрахунків з дебіторами для ТОВ «ФОРА» виявляється дуже необхідним у контексті сучасного бізнесу. Активна участь у цьому процесі відкриває можливості для оптимізації фінансових потоків, зниження ризиків прострочених платежів та підвищення рівня лояльності клієнтів.

Зосередження на впровадженні автоматизованих систем обліку дозволить зробити процес моніторингу розрахунків більш ефективним та прозорим. Постійне оновлення програмного забезпечення та впровадження передових технологій допоможе підприємству вчасно реагувати на зміни у платіжних звичках клієнтів та забезпечити максимальний рівень обслуговування.

Необхідно також звернути увагу на постійний аналіз та вдосконалення процедур кредитування. Ретельний відбір клієнтів та встановлення оптимальних умов договору дозволить знизити рівень неплатоспроможності та мінімізувати ризики невиплат.

Загалом, вдосконалення облікового забезпечення розрахунків з дебіторами є стратегічним завданням, яке допоможе ТОВ «ФОРА» зберегти конкурентну перевагу та забезпечити стабільний розвиток у динамічному бізнес-середовищі.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження теоретичних та практичних аспектів обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) нами зроблено наступні висновки:

1. Дебіторська заборгованість є важливим фінансовим активом, що відображає зобов'язання контрагентів перед підприємством за надані товари, виконані роботи або послуги. Її правильна класифікація та оцінка є критично важливими для точного відображення фінансового стану підприємства, забезпечення його ліквідності та фінансової стабільності. Точна та своєчасна оцінка допомагає більш точно відображати реальний стан ДЗ.

Ефективне управління ДЗ за продукцію (товари, роботи, послуги) вимагає суворого дотримання фінансової дисципліни, своєчасної оплати боргів від покупців і замовників, а також забезпечення вчасного надходження коштів за реалізовану продукцію, виконані роботи або ж надані послуги.

2. Правове регулювання обліку ДЗ забезпечується відповідними національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, що встановлюють вимоги до відображення заборгованості у фінансовій звітності. В Україні основним стандартом для обліку дебіторської заборгованості є НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Також частина підприємств користується міжнародними стандартами, такими як М(С)БО 1 «Подання фінансової звітності» та М(С)БО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». Однак, це не єдині нормативні документи, що регулюють облік ДЗ. Законодавчі акти визначають порядок визнання, оцінки, класифікації та розкриття інформації про ДЗ, що сприяє прозорості та достовірності фінансової звітності підприємства.

3. Теоретичні засади обліку ДЗ включають концепції визнання та оцінки заборгованості, а також принципи обліку, що застосовуються в різних країнах. В Україні облік ДЗ регулюється національними стандартами БО, що узгоджується з міжнародними стандартами. Аналіз міжнародного досвіду дозволяє визначити найкращі практики та адаптувати їх до умов національної

економіки.

4. ТОВ «ФОРА» має чітко визначену облікову політику щодо управління ДЗ, яка враховує специфіку діяльності підприємства. Організаційно-економічна характеристика підприємства дозволяє оцінити його фінансовий стан, ефективність управління ресурсами та стратегію розвитку. Облікова політика підприємства спрямована на забезпечення точності та достовірності облікових даних, що є основою для прийняття управлінських рішень.

5. Організація обліку ДЗ на ТОВ «ФОРА» включає процедури визнання, класифікації та оцінки заборгованості, а також контроль за своєчасним її погашенням. Важливим елементом є регулярний моніторинг стану ДЗ, аналіз платоспроможності дебіторів та формування резерву сумнівних боргів. Ефективна організація обліку сприяє зниженню фінансових ризиків та підвищенню ліквідності підприємства.

6. Методика обліку ДЗ Товариства передбачає використання методу оцінки, такого як чиста реалізаційна вартість, а також формування резервів на сумнівні борги. Важливим є документування операцій, своєчасне відображення змін у заборгованості та контроль за її погашенням. Використання сучасних інформаційних систем дозволяє автоматизувати процес обліку та підвищити його ефективність.

7. Оцінка резерву сумнівних боргів є необхідним етапом для забезпечення достовірності фінансової звітності. Резерви формуються на основі аналізу платоспроможності дебіторів та історії погашення заборгованостей. Правильне формування резервів дозволяє ТОВ «ФОРА» мінімізувати фінансові ризики та забезпечити реалістичну оцінку активів підприємства у фінансовій звітності.

8. Для вдосконалення облікового забезпечення розрахунків з дебіторами рекомендовано впроваджувати сучасні інформаційні системи для автоматизації обліку, посилювати внутрішній контроль за станом ДЗ та проваджувати ефективні методи аналізу платоспроможності дебіторів. Також доцільно переглянути та вдосконалити кредитну політику підприємства, що дозволить знизити ризики неплатежів та підвищити фінансову стабільність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Джала Рзаєва. Облік та аналіз дебіторської заборгованості на підприємстві. URL: https://www.researchgate.net/publication/359209406_Accounting_and_analysis_of_accounts_receivable_in_the_enterprise
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 року №237, зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>
3. Бухгалтерський управлінський облік: Підручник / Ф. Ф. Бутинець та ін. Житомир: ПП Рута. 2009. 480 с
4. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. 4-те вид. випр. та доп. К. Т-во «Знання» КОО. Львів. Вид-во Львів юанкіського інституту НБУ. 2002. 566 с.
5. Боді Зві, Роберт К. Мертон. Фінанси: навч. Посіб. К.: Видавн. Дім. «Вільямс». 2000. 592 с.
6. Зінченко О. В., Крутих О. В. Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості для потреб облікової системи підприємства. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Zinchenko-O.-V..pdf>
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 року №290, зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
8. Гнатенко Є. П. Нормативно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з покупцями та замовниками /Є. П. Гнатенко, О. С. Горячковська/Молодий вчений. – 2016.-№10(37). -с. 351-353
9. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*, 2003, №№40-44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

10. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
11. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 року №1024-XII. *Відомості Верховної Ради України*. №30, ст. 379 зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
12. Податковий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*, 2011, № 13-14, №15-16, №17, ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
13. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV. *Відомості Верховної Ради України*, 1999, №40, ст. 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 року №559, зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>
15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text
16. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#n474
17. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. Наказом М-ва. фінансів України від 30.11.1999 №291, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.12.2013 року №73, зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

19. Степаненко О. І., Бишовець А. О. Дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) в обліково-економічній системі підприємства. URL:

https://www.researchgate.net/publication/375709832_Debitorska_zaborgovanist_za_produkciju_tovari_roboti_poslugi_v_oblikovo-ekonomicnij_sistemi_pidpriemstva

20. Дергачова В. В., Скоробогатова Н. Є., Шик Л. М. Облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. Київ: НТУУ «КПІ», 2011, ст. 81-82. URL:

<https://ied.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/10/Облік-у-зарубіжних-країнах.pdf>

21. Шехтерле Р. Р. Порівняльний аспект обліку дебіторської заборгованості підприємства за П(С)БО та МСФЗ. URL:

https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/144.pdf

22. ТОВ «ФОРА» — Звіт про управління за 2022 рік. URL:

<https://content.fora.ua/foracorp/upload/media/default/0001/01/1566011fee9217c3d7ba5d139acb8dd5428c7b40.pdf>

23. Топ-10 продуктових ритейлерів за кількістю точок та темпами відкриттів – інфографіка. URL: <https://www.ucsc.org.ua/top-10-produktovyh-rytejleriv-za-kilkistyu-tochok-ta-tempamy-vidkryttiv-infografika/>

24. Індекс Опендатабота – Найкращі підприємства України 2023. URL:

<https://opendatabot.ua/c/index/retail%20trade>

25. Фінансова звітність ТОВ «ФОРА» за рік, який закінчився 31 грудня 2019 року. URL:

<https://content.fora.ua/foracorp/upload/media/default/0001/01/98949c7e988f6e1f33d3d3d41a2020ced687102a.pdf>

26. Фінансова звітність ТОВ «ФОРА» за рік, який закінчився 31 грудня 2020 року. URL:

<https://content.fora.ua/foracorp/upload/media/default/0001/01/69704bad9403d4481dcc5f88d061ff597c5861ed.pdf>

27. Фінансова звітність ТОВ «ФОРА» за рік, який закінчився 31 грудня 2021 року. URL:

<https://content.fora.ua/foracorp/upload/media/default/0001/01/fdd61e5f0f6f75fd38b84ef62ed3f896a9853636.pdf>

28. Фінансова звітність ТОВ «ФОРА» за рік, який закінчився 31 грудня 2022 року. URL:

<https://content.fora.ua/foracorp/upload/media/default/0001/01/e78931f57c17becf9918feecfe571ceb147829ec.pdf>

29. Кравченко О. В., Кобець Т. О. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/289/277>

30. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» від 07.07.1999 року №163, зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text>

31. Щорічна динаміка реєстрації бізнесу – кількість зареєстрованих компаній та ФОПів на другий рік повномасштабної війни. URL: <https://youcontrol.com.ua/>

32. Бланк І.А. Управління активами та капіталом. К.: Ніка-Центр, Ельга, 2003. 448 с.

33. Грабова Н.М., Добровський В.М. Бухгалтерський облік у виробничих і торговельних підприємствах: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів; під ред. Н.В. Кужельного. К.: А.С.К., 2004. 320 с.

34. Кияшко О.М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 "Бухгалтерський облік, аналіз і аудит". Київ, 2011. 21 с.

35. Лігоненко Л.О., Новікова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навчальний посібник. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 275 с.

36. Орлова В.К., Орлов М. С., Хома С. В. Фінансовий облік: підручник / 2-ге видав., дод. і перероб. К.: ЦУЛ, 2010. 510 с.

37. Стоун Д., Хітчінг К. Бухгалтерський облік і фінансовий аналіз; пер. з англ. Ю.А. Огібін, Г.А. Огібін. М.: Сирин, 1998. 302 с.

38. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Луганськ, 2002. 19 с.

39. Федорченко О.Є. Облік і аналіз розрахунків з дебіторами (на прикладі текстильних підприємств легкої промисловості): автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2009. 23 с.

40. Черненко Л.В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: дис. ... к.е.н.: 08.00.04. К., 2007. 241 с.

Аналіз поняття «дебіторська заборгованість»

Назва джерела	Визначення поняття «дебіторська заборгованість»
І. О. Бланк	Сума заборгованості на користь підприємства за наданий ним комерційний кредит, споживчий кредит, а також за попередню оплату продукції, що купується [32]
Н. М. Грабова, В. М. Добровський	Заборгованість інших підприємств та осіб нашому підприємству [33]
О. М. Кияшко	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, що виникла в результаті минулих подій, яку кредитор має право відшкодувати [34]
Л. О. Лігоненко	Включені до майна підприємства його майнові вимоги до інших осіб, що є боржниками в правовідносинах, які виникають за різних обставин [35]
М(С)БО 39	Це похідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку [16]
В. К. Орлова	Сума заборгованості юридичних або фізичних осіб, які в результаті минулих подій заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи [36]
П(С)БО 10	Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (окрім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю [2]
П(С)БО 13	Один із видів фінансових активів і визначається як контракт, що дає право отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства [14]
Д. Стоун, К. Хітчинг	Це сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи, які виникли у них в результаті господарських взаємовідносин із ними [37]
К. С. Сурніна	Майно (матеріальні ресурси), що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу оборотних засобів [38]
О. Є. Федорченко	Сума боргів юридичних і фізичних осіб підприємству в готівковій та безготівковій формах, яка виникає внаслідок господарських операцій, що відбулися в результаті минулих подій та підлягають погашенню в майбутньому [39]
Л. В. Черненко	Права (вимоги), що належать продавцю (постачальнику) як кредитору, на повернення боргів платникам та фінансовий ресурс, що тимчасово вилучений із кругообігу і підлягає поверненню у майбутньому [40]

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

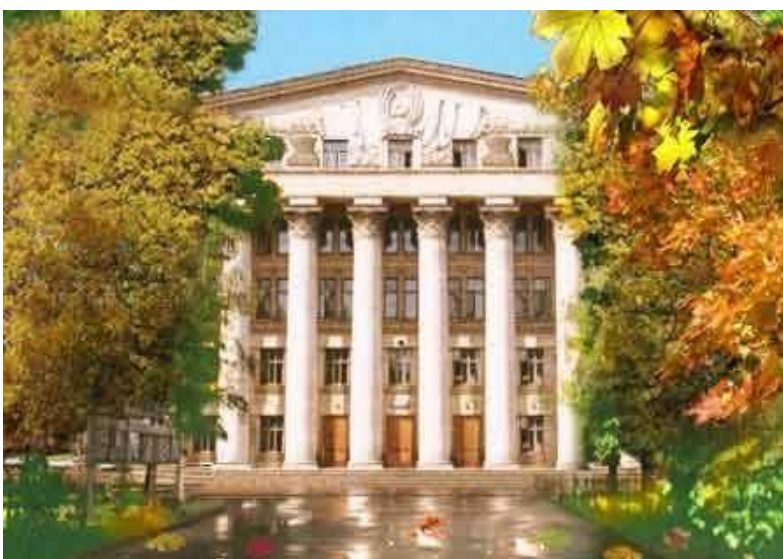
**ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ
ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ**

**ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ, ОПОДАТКУВАННЯ
ТА ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ:
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ**

Збірник матеріалів

**ІХ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ, ПРИСВЯЧЕНОЇ
65-Й РІЧНИЦІ ФАКУЛЬТЕТУ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ**

1. квітня 2024 року

Редакційна колегія:

Бондар М.І. — д.е.н., професор, декан факультету обліку та податкового менеджменту КНЕУ імені Вадима Гетьмана;

Ловінська Л.Г. — д.е.н., професор, завідувач кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу КНЕУ імені Вадима Гетьмана;

Петрик О.А. — д.е.н., професор, завідувач кафедри аудиту КНЕУ імені Вадима Гетьмана;

Степаненко О.І. — к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу КНЕУ імені Вадима Гетьмана;

Федорченко О.Є. — секретар, к.е.н., доцент кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу КНЕУ імені Вадима Гетьмана.

*Рекомендовано до видання
Науково-експертною радою КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Протокол № 5 від 23 травня 2024 року*

Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг: сучасні

О-17 концепції розвитку [Електронний ресурс]: зб. матеріалів ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої 65-й річниці Факультету обліку та податкового менеджменту; 24 квітня 2024 р. – К.: КНЕУ, 2024. – 219 с. ISBN 978-966-926-479-4

У збірнику подано тези доповідей учасників ІХ Всеукраїнської науковопрактичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої 65-й річниці Факультету обліку та податкового менеджменту «Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг: сучасні концепції розвитку» (24 квітня 2024 року). У матеріалах викладено низку питань, присвячених визначенню та обґрунтуванню сучасних напрямів розвитку обліку, аналізу, аудиту, оподаткування та фінансового моніторингу в умовах реалізації концепції сталого розвитку.

За точність викладу матеріалу та достовірність фактів, прізвищ, цитат відповідальними є автори тез.

УДК 657(082)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ заборонено*

З М І С Т

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ЗА НАПРЯМАМИ

Розділ 1. Актуальні проблеми розвитку теорії і практики

бухгалтерського обліку та звітності.....	8
<i>Бабушак Ю. Я.</i>	Особливості побудови системи обліку розрахунків за податками підприємства 8
<i>Беренич М.М.</i>	Аналіз сучасних тенденцій, актуальних викликів та пошук ефективних стратегій управління кредиторською заборгованістю на підприємстві 10
<i>Блаженко Є.О.</i>	Особливості формування звіту про фінансові результати за національними та міжнародними стандартами 12
<i>Бондар Д.А.</i>	Класифікація, оцінка основних засобів, побудова системи їх обліку 14
<i>Борцайкіна О. А.</i>	Особливості обліку ремонтних робіт основних засобів під час воєнного стану 16
<i>Булкот М.М.</i>	Особливості обліку власного капіталу підприємства: проблематика та шляхи її вирішення 19
<i>Вовк А.С.</i>	Застосування класифікації рахунків в практиці обліку вітчизняних і зарубіжних підприємств 21
<i>Глухманюк І.Г.</i>	Фермерське господарства в умовах поствоєнного відновлення України 23
<i>Гоєнко К.І.</i>	Визначення класифікації та нормативно-правове забезпечення основних засобів 25
<i>Грабовська М.В.</i>	Вплив військових дій на ризики та умови кредитування ЄБРР в Україні 27
<i>Грицюк І.Г.</i>	Особливості відображення основних засобів в обліковій політиці підприємств 29
<i>Єрошкіна М.О.</i>	Класифікація та порядок визнання доходів підприємства 31
<i>Жепко К.О.</i>	Проблемні аспекти управління дебіторською заборгованістю на підприємствах в Україні: причини виникнення та шляхи вдосконалення 33
<i>Запорожець В.В.</i>	Облікова політика підприємства щодо виробничих запасів сільськогосподарського призначення 35
<i>Івко Є.Ю.</i>	Особливості обліку боргових цінних паперів 38
<i>Коваленко Є.Є.</i>	Роль бухгалтерів у підготовці інтегрованого звіту 40
<i>Коломієць А.В.</i>	Обліково-економічні підходи до трактування поняття "фінансові результати" 42
<i>Лисак Л.М.</i>	Інвентаризація основних засобів 44
<i>Литвинчук П.О.</i>	Проблеми та шляхи удосконалення обліку орендних операцій на вітчизняних підприємствах 46
<i>Лобанова П.М.</i>	Сутність резерву сумнівних боргів, особливості його створення та використання 49
<i>Льотка Я.І.</i>	Поняття та функції бухгалтерського обліку 51
<i>Макаренко А.В.</i>	Додатковий капітал: джерела формування та особливості обліку 53

<i>Маркова М.І.</i>	Проблема відсутності систематизованого комплексного нормативно-правового документу щодо обліку власного капіталу	55
<i>Митник О.О.</i>	Електронне документування операцій з податку на додану вартість: українські реалії та досвід Польщі	57
<i>Парнюк Ю.П.</i>	Сутність та облікове відображення порушень, які виникають при розрахунках за податком на доходи фізичних осіб	60
<i>Пінті Т.І.</i>	Сутність і класифікація грошових потоків підприємства	62
<i>Плаксіна О.В.</i>	Дебіторська заборгованість: економічна сутність та класифікація	64
<i>Полоз К.В.</i>	Звітність щодо оподаткування доходів працівників підприємства	66
<i>Прибега А.О.</i>	Документація як елемент методу бухгалтерського обліку	68
<i>Священко К.В.</i>	Грошові кошти на поточному рахунку в банку: їх роль і значення в системі обліку	70
<i>Стрельченко І.С.</i>	Проблеми формування показників фінансової звітності	72

Розділ 2. Бізнес-консалтинг та аутсорсинг в бухгалтерському обліку..... 74

<i>Гавліцький Д.Г.</i>	Консалтингова діяльність в Україні: напрямки та перспективи розвитку	74
<i>Стоян П.М.</i>	Особливості бухгалтерського аутсорсингу в Україні	76

Розділ 4. Податковий менеджмент та фінансовий моніторинг в управлінні державою і підприємством..... 78

<i>Аніщенко К.О.</i>	Правове регулювання в сфері боротьби з відмивання коштів в Україні	78
<i>Білик К.Ю.</i>	Фіскальна ефективність податкової системи	80
<i>Глеба А.С.</i>	Методи фінансового моніторингу	82
<i>Гонтар М.С.</i>	Акцизний податок в системі непрямого оподаткування	84
<i>Гончар А.В.</i>	Досвід провідних країн світу з формування моделей боротьби з відмиванням коштів	86
<i>Горбач Л.С.</i>	Ризик-орієнтований підхід в діяльності професійних аудиторських компаній	89
<i>Іванюк О. М.</i>	Визначення та класифікація надзвичайних подій як облікової категорії	91
<i>Кузьмінович Д.В.</i>	Обов'язки суб'єктів первинного фінансового моніторингу України	93
<i>Купчишина А.В.</i>	Організація системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні	9

Плаксіна О. В.*Студентка ф-ту ОПМ, 4 курсу,**спец. 071 «Облік і оподаткування»,**Науковий керівник – Марчук У. О.,**к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу**Київський національний економічний**університет імені Вадима Гетьмана,*

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Аналізуючи економічну ситуацію України у галузі виробництва в умовах ринкових відносин, варто відзначити значні зміни у сфері економіки. З погляду бухгалтерського обліку взаєморозрахунки між суб'єктами господарювання є ключовим елементом, що потребує особливої уваги у контексті ринкових умов.

Управління дебіторською заборгованістю (ДЗ), яка є важливою складовою бухгалтерського обліку потребує детального вивчення економічної сутності та її класифікації. Фінансовий стан підприємства безпосередньо залежить від зростання або зменшення розмірів дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість, як значущий елемент оборотних активів підприємства, привертала увагу багатьох українських науковців та стала об'єктом їхніх досліджень, як Вітренко О.В., Грабова Н.М., Добровський В.М., Катранджи Л.Л., Кияшко О.М., Придятько Е. М., Сурніна К. С. та інші.

У НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість трактується як сума заборгованості дебіторів на певну дату [1]. Згідно М(С)БО 32 «Фінансові інструменти: подання» ДЗ визначається як фінансовий актив [2]. Повного визначення та окремого стандарту щодо обліку цього активу не передбачено згідно з міжнародними стандартами.

Сучасні та зарубіжні вчені, які досліджували сутність ДЗ до єдиного визначення поняття не дійшли, і думки науковців різняться. Серед них: Бланк І.О., Грабова Н.М., Добровський В. М., Кияшко О. М., Лігоненко Л. О., Орлова В. М., Стоун Д., Хітчинг К., Сурніна К. С., Федорченко О. Є., Черненко Л. В. Аналіз питомої ваги існуючих поглядів щодо визначення ДЗ представлено на рисунку 1.

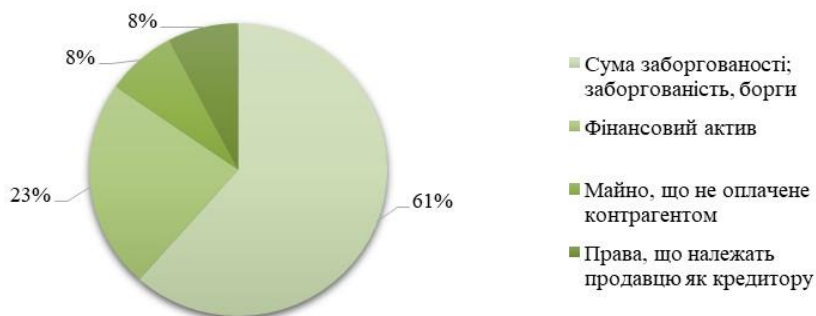

Рисунок 1. – Графічне зображення пропорційного розподілу різних точок зору на тему визначення ДЗ

Джерело: сформовано автором

ДЗ поділяється на поточну та довгострокову. Різниця між цими двома видами – у терміні сплати. Поточну ДЗ контрагенти повинні сплатити протягом 12 місяців з дати реалізації товарів, продукції, робіт і послуг, а довгострокова має термін сплати більший за 12 місяців. Однак це не єдина класифікація дебіторської заборгованості. Також вона класифікується за характером виникнення, за формою та причинами виникнення, за своєчасністю та ступенем вірогідності погашення, за відношенням до обліку та відображенням у звітності. Детальнішу класифікацію наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Класифікація дебіторської заборгованості

За відображенням у звітності та відношенням до обліку	-ДЗ за розрахунками з бюджетом -за розрахунками з покупцями і замовниками -за виданими авансами -ДЗ за внутрішніми розрахунками -інша ДЗ
За своєчасністю та ступенем вірогідності погашення	-строкова (нормальна) -прострочена – сумнівна і безнадійна
За формою виникнення	-забезпечена -незабезпечена
За причинами виникнення	-виправдана, строк погашення якої не настав -Невиправдана – прострочена, або та, що виникла в результаті помилок при оформленні документів та порушень умов договору
За характером виникнення	-ДЗ, що виникла в результаті операційної діяльності -ДЗ, що виникла в результаті іншої діяльності
За економічним змістом	-товарна дебіторська заборгованість -нетоварна дебіторська заборгованість

Джерело: згруповано автором за інформацією [1; 2; 3]

Варто виділити поняття сумнівної дебіторської заборгованості – це заборгованість, щодо якої є ризик неповернення. Для обліку цієї заборгованості створений спеціальний рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів».

Дослідження дебіторської заборгованості, її економічної сутності та класифікації підкреслює важливість цього фінансового явища для підприємства. Розуміння економічної сутності дебіторської заборгованості дозволяє оцінити її вплив на фінансове становище та ліквідність підприємства. Класифікація дебіторської заборгованості допомагає управлінцям краще розуміти її різноманітні аспекти та вживати відповідні стратегії управління. Такий аналіз створює підґрунтя для розроблення ефективних методів управління дебіторською заборгованістю та забезпечення стійкого фінансового розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>.
2. М(С)БО 32 «Фінансові інструменти: подання» — URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029#Text.
3. НП(С)БО 15 «Дохід» — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.